

Rhagair gan yr Ysgrifennydd Cartref

Uchelgais y llywodraeth hon yw i derfynu trais yn erbyn menywod a merched. Nid yw hon yn dasg fer dymor, ond yn nod hirdymor, ac ni fydd ei chyflawni'n hawdd. Ond mae'n hanfodol i wneud yn glir waeth faint o gynnydd a wnawn o ran taclo'r broblem hon, nad yw unrhyw lefel o drais yn erbyn menywod a merched yn dderbyniol ym Mhrydain fodern nac unrhyw le arall yn y byd.

Mae achosion a goblygiadau trais yn erbyn menywod a merched yn gymhleth. Am lawer yn rhy hir, mae llywodraeth wedi canolbwyntio ar drais yn erbyn menywod a merched fel mater o gyfiawnder troseddol – delio gyda chanlyniad y troseddau ofnadwy hyn. I ferched, mae trais yn aml yn arwain at gamdriniaeth rhywiol, corfforol ac emosiynol, sy'n cael effaith parhaus ar eu bywydau fel oedolion. Bydd y llywodraeth hon yn parhau i sicrhau bod gan yr heddlu a'r llysoedd yr arfau maent angen i ddod â throreddwyr i gyfiawnder ac i sicrhau bod gan ddiodefwyr y gefnogaeth maent angen i ailadeiladu eu bywydau. Fodd bynnag, yn ganolog i'n hymagwedd fydd ataliad. Byddwn yn gweithio ar draws y llywodraeth i gyd ar fesurau ataliol i rwystro trais rhag digwydd yn y lle cyntaf.

Nid yw hon yn dasg i'r llywodraeth ganolog yn unig. Bydd angen i ni weithio gyda theuluoedd a chymunedau i newid agweddau. Bydd angen i awdurdodau lleol, Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddau, sefydliadau gwirfoddol a chymunedol, Partneriaethau Diogelwch Cymunedol, y GIG a gwasanaeth iechyd cyhoeddus sy'n datblygu, a'r gweinyddiaethau datganoledig gydweithio i fodloni anghenion eu cymunedau lleol. Eisoed mae nifer o'r gwasanaethau sy'n cefnogi diodefwyr trais yn cael eu rhedeg gan grwpiau cymunedol lleol ac elusennau, rhywbeth yr ydym yn ei groesawu ac annog. Ond mae angen i'r llywodraeth gyflawni ar ei ochr o'r fargen trwy sicrhau y darperir unrhyw gyllid canolog ar sail sefydlog drwy gydol y cyfnod adolygiad o wariant i ddod, gan ddarparu'r arfau sydd eu hangen ar yr heddlu, lleadaenu ymarfer effeithiol, a rhoi'r wybodaeth i gymunedau maent angen i ddal y llywodraeth yn atebol.

Ni fydd ein gwaith yn dod i ben ar ffiniau'r Deyrnas Unedig. Am y tro cyntaf, bydd ein strategaeth yn cynnwys y gwaith arloesol yr ydym yn cyflawni'n genedlaethol i daclo'r broblem fyd eang hon.

Ni ddylai unrhyw fenyw orfod byw mewn ofn o drais. Ni ddylai unrhyw ddyn feddwl ei bod yn dderbyniol i gyflawni trais yn erbyn menywod.

Ni ddylai unrhyw blentyn gael ei fagu mewn cartref ble mae trais yn ddigwyddiad cyffredin. Trwy gydweithio gallwn wneud hynny'n realiti.

Rt. Hon Theresa May, MP
Ysgrifennydd Cartref

Rhagair gan Lynne Featherstone, AS

Pob dydd mae menywod yn profi ofn, neu ganlyniad troseddau arswydus yn eu herbyn. Menywod go iawn yw'r rhain; menywod a merched fel dioddefwyr ar ben llym yr ystadegau.

Mae'r dioddefaint hwn yn fath o anghydraddoldeb rhyw ac mae'n anghywir. Mae'n sefyllfa yr wyf yn benderfynol i'w newid ac rwy'n falch iawn i gael cyfle i weithio gyda'r Ysgrifennydd Cartref a chydweithwyr eraill i wneud i hyn ddigwydd.

Mae angen gweithredu i daclo trais yn erbyn menywod a merched. Rhaid i ni wneud, nid siarad am wneud yn unig. Mae angen i'n gweithredoedd cyfunol fel llywodraeth, y byddwn yn cyhoeddi eu manylion yn y gwanwyn – wneud gwahaniaeth gwirioneddol i fenywod a merched sydd wedi dioddef (neu sydd dan risg o ddiodesdef) trais i sicrhau y gallant gyflawni eu potensial llawn a byw bywydau cyflawn.

Fel y dywed yr Ysgrifennydd Cartref, bydd atal a newid agweddau tuag at yr ymddygiad annerbyniol hwn yn ganolog i'r hyn a wnawn. Ac er na allwn, yn anffodus, atal y gweithredoedd hyn rhag digwydd, byddwn yn helpu sicrhau bod gan ein partneriaid a chymunedau lleol yr adnoddau ac offer maent angen i ddarparu ymateb cadarn a bod gan y dioddefwyr fynediad at y gwasanaethau cefnogaeth maent angen i gael eu bywydau yn ôl.

Egwyddorion arweiniol y llywodraeth hon yw rhyddid, tegwch a chyfrifoldeb, ac awydd cyfrannol i weithio er lles y cyhoedd. Mae'n amlwg y bydd yn llesol i'r genedl i sicrhau y gall menywod a merched fyw eu bywydau heb fod ofn trais.

Byddwn yn cyflawni hyn trwy gydweithio fel llywodraeth, trwy gydweithio gyda'n partneriaid, a thrwy gydweithio â theuluoedd a chymunedau lleol.

Byddwn yn gwneud gwahaniaeth.

A handwritten signature in black ink that reads "Lynne Featherstone". The signature is written in a cursive, flowing style.

Lynne Featherstone, MP

Is-ysgrifennydd Seneddol dros Gydraddoldeb a Gwybodaeth Droseddol

Gweledigaeth Strategol

Roedd dros 1 miliwn o ddiodefwyr benywaidd camdriniaeth ddomestig yng Nghymru a Lloegr yn y flwyddyn ddiwetha¹. Mae dros 300,000 o fenywod yn cael eu cam-drin yn rhywiol; a 60,000 o fenywod yn cael eu treisio pob blwyddyn. Ar y cyfan yn y Deyrnas Unedig, bydd mwy nag un o bob pedwar o fenywod yn cael profiad o gamdriniaeth ddomestig yn ystod eu hoes, yn aml gyda blynyddoedd o gamdriniaeth seicolegol¹. Yn fyd eang, gall trais yn erbyn menywod a merched fod yn broblem ar raddfa pandemig. Mae hyn yn annerbyniol.

Mae'r mwyafrif helaeth o'r gweithredoedd treisgar hyn yn cael eu cyflawni gan ddynion neu fenywod. Yn 2009/10, menywod oedd diodefwyr dros saith o bob deg (73%) achos o drais domestig¹. Mae dros draean (36%) pob ymosodiad o drais rhywiol a gofnodir gan yr heddlu wedi eu cyflawni yn erbyn plant dan 16 oed². Mae hyn yn annerbyniol.

Yn rhyngwladol, awgryma casgliadau mewn nifer o wledydd sy'n datblygu fod trais yn erbyn menywod a merched yn sylweddol ac yn aml yn endemig. Dywedodd rhwng 40% a 60% o fenywod mewn arolwg ym Mangladesh, Ethiopia, Periw, Samoa, Gwlad Thai a Tanzania eu bod wedi eu cam-drin yn gorffol neu'n rhywiol gan eu partneriaid³. Mae hyn yn annerbyniol.

Mae trais yn erbyn menywod yn drosedd seiliedig ar ryw sydd angen ymagwedd gyda ffocws pendant a thraws lywodraethol wedi ei ategu gan un diffiniad cytûn. Dyma pam ein bod yn defnyddio Datganiad y Cenhedloedd Unedig (1993) ar ddiddymu trais yn erbyn menywod i dywys ein gwaith ar draws holl adrannau'r llywodraeth: *'Unrhyw weithred o drais seiliedig ar ryw sy'n arwain at, neu'n debygol o arwain at, niwed corfforol, rhywiol*

neu seicolegol neu ddiodeffaint i fenywod, yn cynnwys bygythiadau o weithredoedd o'r fath, gorfodaeth neu amddifadu mympwyol o ryddid, p'un a yw'n digwydd mewn bywyd cyhoeddus neu breifat.' Mae'r datganiad yn diogelu hawliau menywod i fyw heb ofn o drais a chamdriniaeth ac mae cadarnhad y Deyrnas Unedig o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Ddiddymu pob Math o Wahaniaethu yn erbyn Menywod (CEDAW) yn cynnal yr egwyddor hon. Dyma'r tro cyntaf i'r llywodraeth gytuno i weithio i un diffiniad a byddwn yn cynnwys merched yn benodol yn ein hymagwedd.

Mae angen deall a chydabod y patrwm seiliedig ar ryw o drais yn erbyn menywod a merched. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod y gall dynion a bechgyn fod yn ddiodefwyr trais ac y gall effeithio ar deuluoedd cyfan, yn cynnwys plant. Bydd ein gwaith yn eu cynnwys nhw⁴. Mae gan ddynion hefyd rôl allweddol mewn herio trais a helpu newid agweddau a gweithredoedd eu cyfoedion. Rydym eisiau gweithio gyda nhw i gyflawni hyn.

Ein gweledigaeth yw cymdeithas ble nad oes rhaid i unrhyw fenyw na merch fyw mewn ofn o drais. I gyflawni'r weledigaeth hon, mae cymdeithas angen:

- atal trais o'r fath rhag digwydd trwy herio agweddau ac ymddygiadau sy'n ei feithrin ac ymyrryd yn gynnar ble fo'n bosibl i'w atal;
- darparu lefelau digonol o gefnogaeth ble bydd trais yn digwydd;
- gweithio mewn partneriaeth i sicrhau'r canlyniad gorau i ddiodefwyr a'u teuluoedd; a
- gweithredu i leihau'r risg i fenywod a merched sy'n ddiodefwyr y troseddau hyn a sicrhau y dygir y sawl sy'n cyflawni'r troseddau i gyfiawnder.

1 Ystadegau o ddata Arolwg Troseddau Prydain 2009/10
<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/>

2 Walker A, Kershaw C a Nicholas S (2006) *Crime in England and Wales 2005/06*, Bwletin Ystadegol y Swyddfa Gartref
<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/>

3 WHO (2005): *Astudiaeth Aml Wlad ar Iechyd Menywod a Thrais Domestig yn Erbyn Menywod*
www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9241593512/en/index.html

4 The government is committed to continuing to uphold the principles of the United Nations Convention on the Rights of the Child. It takes all forms of violence against children extremely seriously and has in place clear frameworks and guidance to promote and safeguard the welfare of children. It has ratified the optional protocol on the sale of children, child prostitution and child pornography, drawing special attention to these serious violations of children's rights and the steps to combat them.

Byddwn yn cydweithio ar draws llywodraeth, gyda phartneriaid lleol ac yn rhyngwladol, i sicrhau fod ein hymateb yn gydlynol a chynhwysfawr. Rydym yn cydnabod fod menywod hefyd yn wynebu trais yng nghyd-destun ymelwad masnachol a rhywiol. Mae mentrau unigol yn delio â'r materion hyn, yn cynnwys arolwg o ymarfer effeithiol lleol wrth weithio gyda menywod sy'n cymryd rhan mewn puteindra a strategaeth newydd i drechu masnachu mewn pobl i'w chyhoeddi yn 2011.

Mae trais yn erbyn menywod a merched yn drosedd gudd. Rydym eisiau dod â'r mater i'r amlwg fel rhywbeth y dylid ei drafod ac y mae'n rhaid delio ag o.

Fodd bynnag, rydym angen sicrhau cydbwysedd rhwng annog ardaloedd lleol i gymryd cyfrifoldeb am daclo trais yn erbyn menywod a merched a sicrhau nad yw, fel mater sydd yn hanesyddol wedi ei esgeuluso, yn cael ei ymleiddio. Rydym yn credu mai'r ffordd orau o gyflawni hyn yn y byr dymor yw sicrhau y daw trosolwg canolog a lleol, ffocws lleol ac ymgyrchu lleol ynghyd i greu ymateb cryfach i fenywod a merched.

Bydd gan y llywodraeth rôl arweinyddiaeth gref ar lefel genedlaethol o ran taclo trais yn erbyn menywod a merched. Trwy sefydlu ein hymagwedd a'r fframwaith fyddwn yn gweithio ynddi, byddwn yn darparu cyfeiriad strategol i ardaloedd lleol ddilyn. Dim ond hyn a hyn all y llywodraeth wneud, fodd bynnag, ac fe wyddom nad oes model un maint i bawb yn bodoli. Mae'n bwysig iawn y gall ardaloedd lleol gydweithio i ddelio â'u hanghenion lleol, anghenion y menywod a merched a effeithir, ac i optimeiddio eu gwasanaethau presennol a chynhwysedd y gymuned leol i ymateb yn effeithiol.

Bydd mwy o ddatganoli yn rhoi llais cryfach i bobl o ran gosod blaenoriaethau lleol, ac yn rhoi'r modd i ardaloedd lleol ddeall beth yw'r blaenoriaethau hynny. Bydd gan y llywodraeth rôl o ran cefnogi hyn. Bydd yn creu'r amodau i'r sector gwirfoddol a chymunedol, y sector statudol a chymunedau gydweithio.

Byddwn hefyd yn cefnogi gweithredu trwy ddarparu'r ysgogiad, arfau a gwybodaeth i gychwyn ar y gwaith; a darparu ffynhonnell cymorth trwy rannu arbenigedd a medrau.

Unwaith y bydd Comisiynwyr Heddlu a Throseddau wedi eu hethol, bydd y llywodraeth yn cymryd camau i helpu eu cynefino a'u cynnwys i daclo trais yn erbyn menywod a merched ac i feithrin eu dealltwriaeth o rôl gwasanaethau lleol o ran cefnogi dioddefwyr.

Byddwn yn monitro sut i gyflawni'r cydbwysedd hwn yn ystod cyfnod yr adolygiad o wariant ac ystyried a yw'n briodol, dros gyfnod o amser, i ddatganoli cyfrifoldebau i ardaloedd lleol.

Mae'n ymagwedd i daclo trais yn erbyn menywod a merched yn rhan o'n hymagwedd gyffredinol daclo pob math o droseddu a fydd yn cael ei sefydlu yn y strategaeth troseddau nesaf.

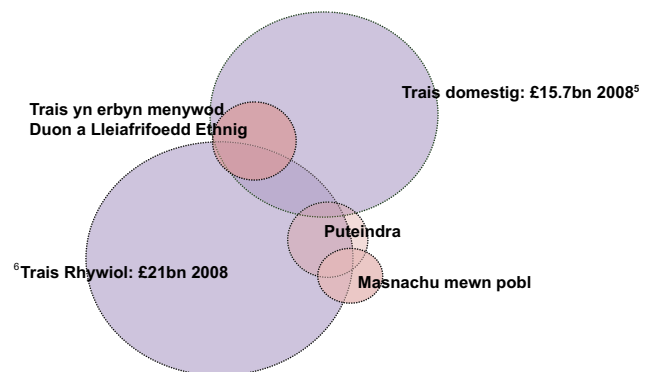
Bydd manylion y gweithredoedd a pholisiau cefnogol yn dilyn y ddogfen yr ydym yn cyhoeddi heddiw yn y gwanwyn, ynghyd ag asesiad effaith cydraddoldeb cyffredinol.

Roedd ymagwedd y llywodraeth flaenorol i daclo trais yn erbyn menywod a merched yn un o'r brig i lawr ac yn rhy ganolog. Roedd targedau cenedlaethol, dangosyddion caeth, cyfarwyddiadau canolog a fframweithiau archwilio yn atal defnyddio doethineb proffesiynol ac yn llesteirio ardaloedd lleol rhag arloesi datrysiadau lleol. Ar yr un pryd, ble darparwyd cyllid a chefnogaeth ganolog, roedd fel arfer yn cael ei adnewyddu'n flynyddol ac felly nid oedd yn darparu sefydlogrwydd ychwaith i'r sefydliadau sy'n darparu gwasanaethau na'r dioddefwyr. Roedd gormod o bwyslais ar ddeilliannau cyfiawnder troseddol a gorfodaeth heb dalu sylw cyfartal i atal y trais hwn rhag digwydd o gwbl.

Uchelgais llywodraeth y glymblaid yw sicrhau fod taclo trais yn erbyn menywod a merched yn flaenoriaeth ar bob lefel. Bydd mwy o ddatganoli a'n gweledigaeth ar gyfer Cymdeithas Fawr yn rhoi llais cyfarch i bobl o ran gosod blaenoriaethau lleol, ac yn rhoi'r modd i ardaloedd lleol ddeall beth yw'r blaenoriaethau hynny.

Yn ddomestig, mae cost darparu gwasanaethau cyhoeddus (yn cynnwys iechyd, cyfreithiol a gwasanaethau cymdeithasol) i ddiodeffwyr a cholli allbwn economaidd menywod a effeithir yn werth biliynau o bunnoedd.

Amcangyfrifir swm mynegol o gost isafswm a gorgyffyrddol trais yn erbyn menywod a merched yn y Deyrnas Unedig i fod yn £36.7 biliwn y flwyddyn. Fodd bynnag, nid yw hyn yn talu sylw i broblemau emosiynol ac iechyd meddwl hirdymor diodeffwyr na'r ffaith y bydd nifer o'r troseddau hyn yn digwydd heb adrodd arnynt na'u datgelu pob blwyddyn. Rydym yn gweithio mewn cyd-destun economaidd gwahanol iawn – un ble mae angen i ni wario llai a bod yn fwy effeithiol. Rydym yn gwybod y bydd heriau ar lefel genedlaethol a lleol. Rydym yn cydnabod hyn a'n blaenoriaeth fydd i ryddhau a chefnogi ardaloedd lleol i fodloni'r heriau hyn yn yr ymgyrch i daclo trais yn erbyn menywod a merched. Bydd gennym sawl dull i

[Diagram wedi ei atgynhyrchu a'i addasu gyda chaniatâd caredig New Philanthropy Capital]

gyflawni hyn.

Cyflawnir y rhan fwyaf o wasanaethau ar gyfer diodeffwyr trais yn erbyn menywod a merched ar lefel lleol. Byddwn yn cefnogi ardaloedd lleol i gyflawni'r gwasanaethau sy'n addas i'w cymunedau trwy gael gwared ar dargedau a mentrau llywodraeth ganolog ddiangen. Ar yr un pryd, byddwn yn sicrhau fod mwy o dryloywder ac atebolrwydd o ran pa mor effeithiol yw'r ardal lleol wrth ymateb i'r mater hwn. Byddwn yn gwneud hyn trwy ryddhau data a gwybodaeth i sector y menywod a'r cyhoedd i'w helpu i weithio gyda gwasanaethau cyhoeddus a dadlau dros wneud taclo trais yn erbyn menywod a merched yn flaenoriaeth lleol a chenedlaethol.

Rhwng nawr a 2013/14, byddwn hefyd yn newid y modd mae'r gwasanaethau hyn yn cael eu comisiynu a chyflawni ac annog cynnwys cymunedau lleol mewn penderfynu pa flaenoriaethau lleol ddylid eu hariannu.

- Walby, S (2009) *The Cost of Domestic Violence Up-date 2009* Prifysgol Lancaster, www.lancs.ac.uk/fass/doc_library/sociology/Cost_of_domestic_violence_update.doc Canfu'r Athro Walby fod cost trais domestig wedi lleihau rhwng 2001 a 2008 o bron i 30% o £22.9bn i £15.7bn. Mae amcangyfrifon cost yn cynnwys cost emosiynol. Mae'r ymchwil gwreiddiol o 2004 ar gael yn [http://www.equalities.gov.uk/pdf/cost%20of%20domestic%20violence%20\(walby\)%20sep%2004.pdf](http://www.equalities.gov.uk/pdf/cost%20of%20domestic%20violence%20(walby)%20sep%2004.pdf)
- Jarvinen, J et al (2008) *New Philanthropy Capital Hard Knock Life: Violence against women, A guide for donors* New Philanthropy Capital www.philanthropycapital.org/publications/community/violence_against_women/default.aspx

Er y bydd y rhan fwyaf o gyllid ar gyfer gwasanaethau sydd eu hangen ar fenywod a merched yn parhau i gael eu darparu'n lleol, byddwn yn arwain ar lefel genedlaethol trwy barhau i flaenoriaethu cyllid canolog ar gyfer gwasanaethau llinell flaen a chenedlaethol craidd.

Mae hyn yn golygu y byddwn yn sicrhau y bydd cyllid y Swyddfa Gartref ar gyfer cynghorwyr trais rhywiol annibynnol⁷, canolfannau cyfeirio ymosodiadau rhyw⁸, cynghorwyr trais domestig annibynnol⁹, cynhadledd asesiad risg amlasiantaethol¹⁰ cydlynwyr a'r llinellau cymorth cenedlaethol yn parhau ar sail sefydlog dros gyfnod yr adolygiad o wariant sydd i ddod.

Bydd ataliad effeithiol yn ganolog i'n strategaeth. Byddwn yn gweithio ledled adrannau a gwasanaethau, ar lefel leol a chenedlaethol, i newid agweddau ac ymddygiadau. Rydym am i bawb fod yn ymwybodol o ba mor annerbyniol yw trais yn erbyn menywod a merched. Mae'n neges sy'n dechrau gyda genedigaeth ac yn parhau trwy fywyd.

Yn rhyngwladol, mae'r Deyrnas Unedig yn gwbl ymroddedig i gynyddu hawliau menywod trwy'r Cenhedloedd Unedig, yn cynnwys trwy Fenywod y Cenhedloedd Unedig sydd â rôl allweddol wrth hyrwyddo cydraddoldeb rhyw a grymuso menywod ledled y byd ac a fydd yn sicrhau mwy o gydweithio rhyngwladol i daclo trais yn erbyn menywod a merched. Rydym wedi creu rôl eiriolwr tramor trais yn erbyn menywod a merched i sicrhau cydlynad y gwaith hwn.

7 Mae cynghorwyr trais rhywiol annibynnol yn darparu cefnogaeth ac eiriolaeth i ddiodefwyr trais a chamdriniaeth rywiol trwy gydol a thu hwnt i'r broses gyfiawnder droseddol.

8 Mae canolfannau cyfeirio ymosodiadau rhyw yn lleoliadau un stop ble gall diodefwyr ymosodiad rhywiol diweddar dderbyn gofal meddygol a chynghori yn gyflym ac yn galluogi casglu tystiolaeth ffrensig ar gyfer erlyniadau posibl.

9 Mae cynghorwyr trais domestig annibynnol yn arbenigwyr cymwys sy'n gweithio gyda diodefwyr dan risg arbennig o niwed, yn delio â'u hanghenion diogelwch a'u helpu i reoli'r risgiau maent yn wynebu.

10 Mae'r gynhadledd asesiad risg amlasiantaethol yn gyfarfod sy'n canolbwyntio ar ddiogelwch diodefwyr trais domestig risg uchel. Mae cydlynwyr cynhadledd yn gorchwyllo'r broses.

I. ATALIAD

Erbyn 2015 ein huchelgais yw sicrhau gwell ymwybyddiaeth o drais yn erbyn menywod a merched, yn cychwyn gyda genedigaeth ac yn parhau am oes. Ein neges yw bod yna agweddau ac ymddygiadau sy'n anghywir am eu bod yn effeithio ar fywydau menywod a merched ac yn achosi ofn. Byddwn yn herio'r unigolion sy'n credu fod yr agweddau ac ymddygiadau hyn yn dderbyniol a byddwn yn sefydlu gweithredoedd i atal y trais hwn rhag digwydd.

I.1 AGWEDDAU, YMDDYGIADAU AC ARFERION

Rydym yn ymroddedig i arwain trwy esiampl wrth herio agweddau, ymddygiadau ac arferion sy'n achosi i fenywod a merched fyw mewn ofn.

Mae trais yn erbyn menywod a merched yn annerbyniol waeth ar ba ffurf y mae. Mae codi ymwybyddiaeth ohono i'r rhai allai ddod ar ei draws wrth gyflawni eu gwaith, megis gweithwyr iechyd neu bobl allai fod yn agos at y dioddefydd, yn hanfodol.

Gall y cyfathrebu a welwn o'n cwmpas yn ddyddiol atgyfnerthu negeseuon negyddol ar rôl menywod a chyfrannu tuag at fasnacheiddio gormodol a rhywioli plant cyn pryd. Mae'n hanfodol ein bod yn cymryd camau i herio'r negeseuon hyn, arddangos pam eu bod yn annerbyniol a gweithio i sefydlu modelau a negeseuon positif yn eu lle.

Fe wyddom fod arferion megis priodi gorfodol¹¹ ble mae'r rhan fwyaf o'r rhai a effeithir yn fenywod a merched ifanc¹², trais seiliedig ar 'urddas'¹³ a llurguniad genitalia benywaidd¹⁴ yn debygol o effeithio ar fenywod o gymunedau penodol. Rhaid

i ni sicrhau fod yna weithredu effeithiol i atal hyn rhag digwydd ac rydym angen annog mwy o adrodd ar y troseddau hyn i gyd. Rydym yn cydnabod nad yw pob menyw na merch eisiau gweithredu trwy'r system gyflawnder droseddol; ond os ydynt wedi eu heffeithio gan y math hwn o gamdriniaeth, mae'n bwysig y gallant geisio'r cymorth sydd fwyaf priodol iddynt. Gallai hyn fod gan ysbyty, ysgol, yr heddlu, gwasanaeth tai, asiantaeth wirfoddol neu gan deulu a ffrindiau.

Mae menywod sy'n gallu gweithio eisiau cefnogi eu teuluoedd yn y modd gorau posibl. Rhaid cefnogi'r menywod hyn. Nid ydym eisiau i Ganolfannau Gwaith fod yn fodd o recriwtio menywod i weithgareddau ymelwol megis i weithio mewn clybiau dawnsio yng nghôl. Felly byddwn yn gweithredu i atal hyn rhag digwydd ac i herio'r ymddygiadau sy'n awgrymu ei fod yn dderbyniol.

Byddwn yn:

- datblygu strategaeth gyfathrebu traws lywodraethol fydd yn archwilio rôl cyfathrebu cenedlaethol i newid ymddygiad, yn cynnwys codi ymwybyddiaeth o drais rhywiol¹⁵;
- yn rhedeg ymgyrch gyfathrebu dargedig ar drais yn erbyn menywod a phlant i staff y GIG, y cyhoedd a chleifion i godi ymwybyddiaeth o'r broblem;
- parhau i godi ymwybyddiaeth o briodi gorfodol ymysg cymunedau ac ymarferwyr

¹¹ Heb ei adrodd yn llawn yn y DU: Rhwng Ionawr a diwedd Medi 2010 derbyniodd yr Uned Priodi Gorfodol 1,241 o adroddiadau yn ymwneud â phriodi gorfodol posibl

¹² Yn 2009, ble roedd oed y dioddefydd yn wyddys, roedd 37.5% o'r achosion cymorth y deliodd yr Uned Priodi Gorfodol â nhw yn ymwneud â phlant, gydag 16.5% o'r rheini dan 16 oed.

¹³ Mae trais seiliedig ar urddas, yn cynnwys llofruddiaeth 'urddas', yn unrhyw fath o drais corfforol neu seicolegol a gyflawnir yn enw 'urddas' yn bennaf yn erbyn menywod am ymddygiad anfoesol gwirioneddol neu ddeongledig, a bennir i fod wedi dod â gwarth i'r teulu neu gymuned.

¹⁴ Amcangyfrifir fod 66,000 o fenywod yn byw gydag oblygiadau lurguniad genitalia benywaidd yng Nghymru a Lloegr

¹⁵ Pwysleisiodd y Farwnes Stern bwysigrwydd codi ymwybyddiaeth o drais rhywiol yn ei hadolygiad i sut y mae awdurdodau cyhoeddus yng Nghymru a Lloegr yn delio â chwynion am dreisio (2010 www.equalities.gov.uk/PDF/Stern_Review_acc_FINAL.pdf)

llinell flaen trwy ymgysylltu cymunedol a rhaglenni allgymorth;

- parhau i godi ymwybyddiaeth o drais seiliedig ar 'urddas' a sicrhau fod dioddefwyr yn ymwybodol o'u hawliau a'r cymorth sydd ar gael iddynt. Er enghraifft, byddwn yn datblygu pecyn adnoddau ynglŷn â mathau o drais seiliedig ar 'urddas' ar gyfer newydd-ddyfodiaid a'r rhai sydd wedi i'r Deyrnas Unedig yn ddiweddar i'w cynorthwyo i ddeall eu hawliau yma a'u cyfeirio at wasanaethau cefnogaeth;
- cparhau i hyrwyddo ffordd wahanol o feddwl am lurguniad genitalia benywaidd trwy sicrhau fod gan ymarferwyr llinell flaen fynediad at wybodaeth ynglŷn â delio ag achosion o lurguniad genitalia benywaidd yn sensitif;
- parhau i gefnogi gwaith allgymorth ar lurguniad genitalia benywaidd gyda phobl ifanc o'r cymunedau ble mae'n digwydd i'w gwneud yn ymwybodol fod yr arfer yn niweidio menywod a merched ac yn diraddio'r dynion sy'n caniatáu iddo ddigwydd;
- dilyn ar ymroddiad y llywodraeth i weithredu i ddiogelu plant rhag masnacheiddio gormodol a rhywioli cyn pryd gan ystyried y casgliadau ac argymhellion a sefydlwyd mewn adolygiadau polisi diweddar a pharhaus¹⁶; a
- cyflwyno darpariaethau i ddarparu sail statudol i alluogi'r Ganolfan Byd Gwaith i wrthod hysbysebion swyddi ble mae disgwyl i rywun gyflawni perfformiad neu weithgaredd y mae ei phrif nod i beri cyffroad rhywiol i eraill.

16 Mae adolygiadau'n cynnwys:

Byron, T (2008) *Safer Children in a Digital World: The Report of the Byron Review*
<http://publications.education.gov.uk/default.aspx?PageFunction=productdetails&PageMode=publications&ProductId=DSCF-00334-2008&>
Papadopoulos, L (2010) *Sexualisation of Young People Review*
<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100418065544/http://homeoffice.gov.uk/documents/Sexualisation-of-young-people.html>
Buckingham, D (2009) *The Impact of the Commercial World on Children's Wellbeing*
<http://publications.education.gov.uk/eOrderingDownload/00669-2009DOM-EN.pdf>

1.2 YMYRRAETH GYNNAR

Gall plant fod yn agored i drais o enedigaeth ac, oni bai y sefydlir barn amgen, maent yn debygol o dyfu a derbyn yr ymddygiad hwnnw fel arferol. Felly mae angen cychwyn sefydlu pa ymddygiad sy'n dderbyniol a beth nad yw yn gynnar ym mywyd plentyn a'i atgyfnerthu gydag amser. Rydym hefyd angen cryfhau amddiffyniad o blant bregus trwy sicrhau y gall rhai sydd ar y llinell flaen ganolbwyntio ar weithredu.

Mae ysgolion da yn gwybod fod dysgu caniatâd rhywiol yn thema bwysig ddylai fod yn rhan o'u cwricwlwm. Bydd helpu plant i ddeall yn gynnar beth yw ystyr caniatâd parthed rhyw a pherthnasau yn bwysig i'w helpu i adnabod y gwahaniaeth hwnnw yn hwyrach yn eu bywydau. Yn yr un modd, bydd dysgu sy'n modelu perthnasau iach a dulliau o ddelio â gwrthdaro a chael cefnogaeth yn helpu plant i raddodi eu profiadau eu hunain.

Rydym eisiau sicrhau fod staff yn ymwybodol o sut y gallai trais effeithio ar ymddygiad plentyn a sut ddylent weithredu os oes amheuaeth ei fod. Mae canllaw ar gael i ysgolion¹⁷ i'w helpu i amddiffyn a chefnogi disgyblion sydd dan risg o drais neu sy'n profi trais gwirioneddol.

Mae defnydd o alcohol yn gysylltiedig â risg pedwarplyg o drais gan bartner¹⁸ ac mae'n fwy cyffredin ble ceir trais rhywiol. Mae'r ddau fath yma o drais sy'n gysylltiedig ag alcohol yn effeithio menywod yn anghymarus ac yn arbennig felly pan fydd menyw yn feichiog neu newydd roi genedigaeth. Yn wir, mae 30% o drais domestig

17 *Safeguarding Children and Safer Recruitment in Education*, www.schoolsrecruitment.dcsf.gov.uk/themes/default/pdfs/content/Safeguarding_Children_and_Safer_Recruitment_in_Education_Booklet.pdf

Working Together to Safeguard Children: A guide to multi-agency working to safeguard and promote the welfare of children
<http://publications.education.gov.uk/eOrderingDownload/00305-2010DOM-EN.PDF>

18 Gil-Gonzalez D, et al (2006) *European Journal of Public Health Alcohol and intimate partner violence: do we have enough information to act?*

yn cychwyn yn ystod beichiogrwydd¹⁹ ac fe greidir fod 9% o fenywod wedi eu cam-drin yn ystod beichiogrwydd neu wedi rhoi genedigaeth²⁰.

Gall unrhyw drais yn ystod beichiogrwydd effeithio nid yn unig y fam, ond hefyd y plentyn sydd heb ei eni. Yn wir, fe wyddom fod trais domestig yn un o brif achosion colli plentyn a geni'n farw²¹. Mae cysylltiad hefyd rhwng trais a beichiogrwydd yn yr arddgau. Yn ôl Cymorth i Fenywod, mae 70% o famau yn eu harddegau mewn perthynas dreisgar²². Mae angen i fydwragedd ac ymwelwyr iechyd sydd mewn cysylltiad â menywod beichiog gael sgiliau priodol i gydnabod trais domestig, ymateb i'r mater pan fydd yn codi, darparu cefnogaeth a'u cyfeirio at wasanaethau eraill²³. Mae hyn yn cynnwys sicrhau fod menywod yn ymwybodol o ofal diogel i'w baban wedi'r enedigaeth.

Gall plant gael eu heffeithio'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol gan drais tuag at eu mamau. Gall camddefnydd o alcohol roi plant a phobl ifanc dan risg o gamdriniaeth gorfforol a rhywiol. Mae'r rhain

yn deuluoedd gydag anghenion cymhleth ac maent yn rhai o'r mwyaf agored i niwed os nad ydynt yn derbyn cefnogaeth ledled yr ystod lawn o'r anghenion hynny.

Gall trais a chamdriniaeth hefyd fod yn ffactor risg i deuluoedd o'r fath. Ym Mhrydain²⁴, mae tua 142,000 o deuluoedd (amcangyfrifir 117,000 o deuluoedd yn Lloegr) gyda phum problem neu fwy²⁵, yn cynnwys trais domestig, ac mae oddeutu 56,000 (tua 46,000 yn Lloegr) o'r rhain yn cynnwys plant gyda phroblemau ymddygiad. Mae ymchwil o'r Ganolfan Genedlaethol dros Ymchwil Cymdeithasol yn amlygu fod trais domestig yn fater arwyddocaol i deuluoedd a gefnogir gan brosiectau ymyriadau teuluol ac fe ganfu fod y prosiectau yn lleihau'r gyfran o deuluoedd a adroddwyd i fod â'r broblem hon gyda thrais domestig o 26% i 12%²⁶.

Byddwn yn mynd i'r afael â'r materion cymhleth hyn yn defnyddio'r tair egwyddor a fydd yn sylfaen i ymagwedd y llywodraeth i ddiwygio amddiffyn plant: ymyrraeth gynnar; ymddiried mewn gweithwyr; a diddymu biwrocratiaeth er mwyn iddynt allu treulio mwy o'u hamser ar y llinell flaen a gweithio i sicrhau y diogelir mwy o blant.

19 Lewis and Drife (2001, 2005); McWilliams and McKiernan (1993), dyfynnwyd yn y Pwyllgor Materion Cartref, Domestic violence, forced marriage and 'honour'-based violence: Cyfrol 1, 2008, t23

20 Taft (2002), cited in Home Affairs Committee, Domestic violence, forced marriage and "honour"- based violence: Volume 1, 2008, p23

21 Mezey, G (1997) *Domestic Violence in Pregnancy*, in Bewley, S., Friend, J., and Mezey, G: (ed.) *Violence against women*, Coleg Brenhinol Obstretyddion a Gynecolegwyr, 1997, dyfynnwyd gan Gymorth i Fenywod:

<http://womensaid.org.uk/page.asp?section=000100010010000400020003>.

Mae peri i fenyw golli plentyn yn drosedd dan y Ddeddf Troseddau yn Erbyn y Person 1861 ac mae achosi i blentyn farw pan ellir ei eni'n fyw hefyd yn drosedd dan y Ddeddf Gwarchod Bywyd Plentyn 1929. Yn y flwyddyn ddiwethaf ble mae data ar gael, nid oedd unrhyw erlyniadau am achosi i fam colli ei phlentyn. (Jack Straw AS, Hansard, 15 Gorffennaf 2008, Colofn 368WVA)

22 Harrykisson et al, (2008) *Prevalence and patterns of intimate partner violence among adolescent mothers during the postpartum period*, Archifau Paediatrics and Adolescent Medicine, Cyf. 156, Rhif. 4, 2002 dyfynnwyd yn Cymorth i Fenywod, Safe, Rhifyn 26, 2008, t7

23 Cyhoeddwyd canllaw clinigol Y Sefydliad Cenedlaethol dros lechyd a Rhagoriaeth Glinigol (NICE), *Pregnancy and complex social factors - A model for service provision for pregnant women with complex social factors*, was published in September 2010 <http://guidance.nice.org.uk/CG110>

24 Swyddfa'r Cabinet (2007) *Reaching Out: Think Family; Analysis and themes from the Families At Risk Review* www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/social_exclusion_task_force/assets/think_families/think_families.pdf

25 TYn gyffredinol mae'r problemau hyn yn cynnwys trais domestig, camddefnydd o sylweddau neu broblem iechyd meddwl, diweithdra hirdymor, problemau rhianta a phlant a esgeulusir, mewn trafferth gyda'r heddlu, yn arddangos problemau ymddygiad yn yr ysgol neu'n gysylltiedig â throseddau.

26 Datganiad Ystadegol yr Adran Addysg (2010) *Statistical Release* www.education.gov.uk/rsgateway/DB/STR/d000956/osr09-2010.pdf

ASTUDIAETH ACHOS PARTNERIAETH CAMDRINIAETH DDOMESTIG SHEFFIELD

Fe sylweddolodd Cyngor Dinas Sheffield, Heddlu De swydd Efrog, sefydliadau sector gwirfoddol a phartneriaid eraill fod llwybrau i gefnogaeth ar gyfer dioddefwyr camdriniaeth ddomestig yn aneglur a dryslyd.

Roedd nifer o wasanaeth cefnogaeth wedi ennill eu tir, megis llochesi a phrosiectau allgymorth, ond nid oedd un pwynt cyswllt i bawb. Yn ogystal, roedd gwasanaethau yn anodd eu cyrraedd o rai rhannau o'r ddinas ac i grwpiau penodol o bobl. O ganlyniad i hyn, fe lansiodd Partneriaeth Camdriniaeth Ddomestig Sheffield yn Mai 2010. Mae'n dîm amlasiantaethol yn cynnwys llinell gymorth, cynghorwyr camdriniaeth ddomestig annibynnol, a gweithwyr allgymorth (staff y sector wirfoddol) wedi eu lleoli yn adain famolaeth y prif ysbty ynghyd â Swyddogion Heddlu Trais Ddomestig, Gweithwyr Cymdeithasol a Swyddog Troseddau Ieuencid yn cydweithio i ddarparu cefnogaeth gydlynol i ddiodefwyr. Mae llochesi a gwasanaethau cefnogaeth eraill sy'n bartneriaid allweddol ac eiriolwyr hefyd wedi eu lleoli yn yr ysbty. Darperir y gwasanaeth ledled y ddinas, yn cynnwys dioddefwyr gwrywaidd. Mae asesiad risg a chynllunio diogelwch yn ganolog i'r gwasanaeth ac mae yna hefyd broses amlasiantaethol ar gyfer diogelu plant yn byw mewn sefyllfaoedd o gamdriniaeth ddomestig. Er enghraifft, bydd heddlu sy'n mynychu digwyddiadau yn gofyn i ddiodefwyr am ganiatâd i basio eu manylion ymlaen at staff sector gwirfoddol gan alluogi cynnig ymyrraeth gynnar i bobl na fyddai wedi cael mynediad at gymorth fel arall, o bosibl. Cefnogwyd 784 trwy'r tîm amlasiantaethol rhwng Mai a diwedd Medi 2010.

Byddwn yn:

- ystyried sut i wella dysgu caniatâd rhywiol yn y cwricwlwm;
- archwilio sut y gallai gweithwyr iechyd gael mwy o rôl yn nodi arwyddion camdriniaeth ddomestig mewn menywod maent yn ymweld â nhw;
- ymchwilio ymagwedd newydd i ddarparu mwy o gefnogaeth i deuluoedd gyda phroblemau lluosog ynghyd ag ymgyrch ymwybyddiaeth genedlaethol newydd²⁷ i gefnogi a helpu ailgychwyn bywydau teuluoedd o'r fath; a
- ystyried casgliadau Adolygiad annibynnol Munro²⁸ o ddiogelu plant yn ofalus i ganolbwyntio ar gefnogi ymarfer llinell flaen well, ble mae'r plentyn yn ganolog ac i argymhell dulliau o drechu rhwystrau i hyn a rhyddhau gweithwyr cymdeithasol i dreulio mwy o amser gyda phlant a theuluoedd.

27 Mae rhaglen y glymblaid yn cynnwys ymroddiad i 'ymchwilio ymagwedd newydd helpu teuluoedd gyda phroblemau lluosog' ac mae'r adolygiad o wariant yn gwneud ymroddiad i ymgyrch genedlaethol i gefnogi'r teuluoedd hyn.

28 Munro, E (2010) *Munro Review of Child Protection: Better frontline services to protect children* www.education.gov.uk/munroreview/

1.3 CAELRYMATEB CYNTAFYN GYWIR

Yn draddodiadol fe ystyrir rôl yr heddlu wrth daclo trais yn erbyn menywod a merched fel un o orfodi, ond gyda'uartneriaid amlasiantaethol byddant hefyd yn gwneud cyfraniad sylweddol iawn i atal trais rhag digwydd o gwbl. Rydym angen darparu'nartneriaid ag arfau digonol, megis hyfforddiant a data, i daclo trais yn erbyn menywod a merched ac i fod yn fwy ymatebol ac atebol ar lefel leol. Trwy ddarparu modelau o ymarfer effeithiol ac annog arloesi trwy waithartneriaeth effeithiol, byddwn yn eu cefnogi yn eu gwaith i atal pobl fregus rhag bod yn ddiodefwyr a diodefwyr mynych, i atal cyflawnwyr troseddau rhag bod yn droseddwyr mynychu, ac i helpu pob rhan o gymunedau i deimlo'n ddiogel.

Mae gan yr heddlu rôl bwysig i'w chwarae o ran atal niwed cyn iddo ddigwydd. Maent hefyd yn dod i gysylltiad rheolaidd â diodefwyr a chyflawnwyr trais yn erbyn menywod a merched wrth gyflawni eu dyletswyddau. Gall sut maent yn ymateb fod yn hynod ddylanwadol o ran atal y fenyw neu ferch honno rhag bod yn ddiodefwyr eto ac i atal cyflawnwr y trais hwnnw rhag ei ailadrodd.

Er enghraifft, nid yw trais domestig neu rywiol o reidrwydd yn rheswm uniongyrchol i ddioddefwr neu gyflawnwr geisio cymorth gan yr heddlu neu asiantaethau eraill. Felly mae angen i swyddogion a staff llinell flaen eraill fod yn ymwybodol y gall trais yn erbyn menywod a merched fod yn fater cudd mewn troseddau neu broblemau iechyd eraill, yn arbennig camdriniaeth sylweddau. Mae hefyd angen iddynt fod yn ymwybodol o sut ddylent ymateb.

Mae gwledydd eraill wedi datblygu ymagweddau allai fod yn ddefnyddiol i ni. Er enghraifft, mae gan Adran Heddlu Efrog Newydd ymagwedd ragweithiol i ddelio â chyflawnwyr trais domestig Maent yn cadw mewn cysylltiad mewn sawl ffordd gyda theuluoedd mewn cartrefi ble cafwyd achosion diweddar o drais domestig neu ble mae hanes o ddigwyddiadau o'r fath.

Ni ellir disgwyl i weithwyr amlasiantaethol llinell flaen wybod fod trais yn erbyn menywod a merched yn broblem sy'n bodoli. Rydym angen sicrhau eu bod yn derbyn hyfforddiant priodol i'w adnabod ac ymateb iddo. Er enghraifft, rydym yn gweithio gyda nifer o sefydliadau, yn cynnwys y Colegau Brenhinol, i nodi ble gellir ehangu hyfforddiant a chanllaw presennol i feddygon ar drais yn erbyn menywod a phlant.

Trwy gydol y gwaith hwn, byddwn hefyd yn ceisio herio'r diwylliant o anghrediniaeth mae nifer o fenywod a merched yn wynebu wrth geisio cymorth. Rydym yn cydnabod fod codi eu llais am gamdriniaeth yn un o'r rhwystrau mwyaf i ddioddefwyr. Ni ddylai gwasanaethau ychwanegu at yr anawsterau hyn trwy ddsrannu bai ac mae'n bwysig eu bod yn gweithredu'n briodol y tro cyntaf y gwneir datgeliad.

Byddwn yn:

- codi ymwybyddiaeth o daclo trais yn erbyn menywod a merched ym mywydau proffesiynol pob ymarferydd llinell flaen. Byddwn yn gwneud hyn trwy hyfforddiant ac ymarfer effeithiol, yn cynnwys sicrhau fod ymwybyddiaeth o drais yn erbyn menywod a merched yn rhan o'r wybodaeth a ddarperir i weithwyr alcohol a chyffuriau mewn switiau dalfa;
- gweithio gyda'n partneriaid yn yr heddlu i weld beth allwn ddysgu o ymateb yr heddlu i drais yn erbyn menywod a merched mewn gwledydd eraill a sut y gellir cymhwyso'r ymagweddau hyn yng Nghymru a Lloegr; ac
- ariannu datblygiad cwrs e-ddysgu wedi ei anelu at feddygon teulu i godi ymwybyddiaeth

CYNGOR SIR SWYDD RYDYCHEN: CYNLLUN HYRWYDDWYR

Yn 2004 fe gyflwynodd Partneriaeth Strategol Camdriniaeth Ddomestig Swydd Rydychen y Cynllun Hyrwyddwyr. Mae'r bartneriaeth yn cynnwys cynrychiolwyr o'r cyngorau sir a dosbarth, yr heddlu, y gwasanaeth prawf, Gwasanaeth Erlyn y Goron, cyfraith sifil, gwasanaethau iechyd a phlant, a'r sector wirfoddol. Y nod oedd annog trafodaeth gynnar ac ymateb amlasiantaethol effeithiol i gamdriniaeth ddomestig. Mae'r bartneriaeth yn cwrdd yn chwarterol i hybu gweithio ar y cyd ac i ddatblygu'r gwasanaeth integredig sy'n cwrdd â'r dioddefydd, troseddwr a'r plentyn. Mae gweithwyr llinell flaen hefyd wedi derbyn hyfforddiant arbenigol i ddelio â chamdriniaeth ddomestig. Mae'r cynllun wedi profi i fod yn llwyddiannus iawn gyda chynnydd o 34% mewn adrodd ar ddigwyddiadau trais domestig rhwng 2004/05 a 2006/07.

Mae hyrwyddwyr yn gweithredu fel ffocws arbenigedd yn eu hasiantaethau a chyfeirio at wasanaethau cefnogaeth eraill lleol. Maent yn defnyddio asesiad risg cyffredin i nodi a chyfeirio dioddefwyr dan risg uchel yn gyflym. Mae eu sgiliau a gwybodaeth yn cael eu diweddar'u rheolaidd trwy gyfarfodydd, gwefan benodol www.amiabused.com ac e-fwletin. Mae rhwydweithio hyrwyddwyr wedi profi i fod yn fodd o ysbrydoli ymarferwyr ac i fod yn ymagwedd effeithiol i ymyrraeth gynnar. Ar hyn o bryd mae gan Swydd Rydychen gyfanswm o dros 600 o hyrwyddwyr gweithredol yn y gymuned ac mewn ysgolion ac mae gwasanaethau camdriniaeth ddomestig wedi ennill gwobrau rhanbarthol a chenedlaethol am eu hymgyrch gynhwysol "It Could Be You".

o drais yn erbyn menywod a phlant. Bydd y cwrs yn trafod trais domestig, trais rhywiol, camdriniaeth ac arferion rhywiol yn ymwneud â phlant.

ASTUDIAETH ACHOS – BRYSTE: TRAIS RHYWIOL “BRYSTEYN CYDWEITHIO IWNEUD GWAHANIAETH”

Roedd asiantaethau ym Mryste wedi gweithio dros nifer o flynyddoedd i sefydlu protocolau cadarn i gydweithio er mwyn ymateb i drais rhywiol. Yna roeddynt eisiau ystyried beth arall ellid ei wneud yn rhagweithiol i daclo trais rhywiol yn y ddinas. Eu nod oedd darparu ymateb manylach a chydlynol i drais rhywiol.

Gan adeiladu ar y datblygiadau hyn a'r ymagwedd partneriaeth gref yn y ddinas, mae ystod o dimau ffrydiau gwaith newydd yn cael eu profi ar hyn o bryd. Mae hyn yn cynnwys edrych ar y cysylltiadau rhwng gwasanaethau iechyd prif ffrwd a gwasanaethau sy'n darparu gofal arbenigol yn dilyn ymosodiad rhywiol, gan gydnabod y gall dioddefwyr chwilio am gymorth gan wahanol ffynonellau yn dilyn trais. Mae'r cynllun prawf hefyd yn profi addasrwydd strwythur y gynhadledd asesiad risg amlasiantaethol i gydlynu cymorth i ddioddefwyr bregus trais rhywiol allai eisoes fod mewn cysylltiad â nifer o asiantaethau yn y ddinas.

Yn olaf, mae'r cynllun prawf hefyd yn ystyried sut ellir defnyddio ymagweddau dadansoddol i nodi cyflawnwyr trais rhywiol risg uchel ac yna sut y gellir cymhwyso egwyddorion Rheoli Troseddwyr Integredig i leihau'r risg honno. Byddai hyn yn cael ei wneud trwy wella cydlyniad ymyraethau prif ffrwd yr heddlu a'r gwasanaeth prawf a chydweithio agosach ar draws asiantaethau.

2. DARPARIAETH

Erbyn 2015, ein huchelgais yw creu fframwaith gomisiynu gadarn i gyflawni gwasanaethau trais yn erbyn menywod a merched a chefnogi gan gyllid sefydlog o'r Swyddfa Gartref ar gyfer y cyfnod hwnnw. Byddwn yn parhau i weithio i godi ymwybyddiaeth o'r mater trwy hyfforddiant ac ariannu ar gyfer gweithio amlasiantaethol, megis cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol. Byddwn yn cryfhau darpariaethau cyfreithiol i reoli cyflawnwyr troseddau ble nodwyd bylchau.

2.1 FRONTLINE SERVICES AND FUNDING

Byddwn yn parhau i gefnogi'r rhai sy'n cefnogi dioddefwyr mewn hinsawdd economaidd sy'n gofyn i ni wario llaw a gweithio'n fwy effeithiol. Yn ogystal ag ymroddiad y llywodraeth i gefnogi darpariaeth canolfannau argyfwng trais presennol ar sail sefydlog ac i sefydlu canolfannau newydd, mae'r Swyddfa Gartref wedi dyrannu setliad arian parod pendant o dros £28miliwn yn ystod y pedair blynedd nesaf ar gyfer gwaith i daclo trais yn erbyn menywod a merched. Mae'r dyraniad hwn yn cynnwys cymorth uniongyrchol i sefydliadau sector gwirfoddol a chymunedol.

Bydd taclo trais yn erbyn menywod a merched yn parhau i fod yn amcan allweddol dros gyfnod yr adolygiad o wariant sydd i ddod. Blaenoriaeth y llywodraeth hon i symud oddi wrth y trefniadau ariannu byr dymor a darn wrth ddarn blaenorol i ddarparu gwasanaethau allweddol. Rydym yn cydnabod fod y mwyafrif o gyllid ar gyfer gwaith i daclo trais yn erbyn menywod a merched yn parhau i ddod gan awdurdodau lleol a ffynonellau ariannol eraill. Fodd bynnag, mewn cyd-destun o flaenoriaethau cystadleuol, bydd y llywodraeth ganolog yn arddangos pwysigrwydd y gwaith hwn ar lefel genedlaethol trwy barhau i ddarparu craidd o gyllid sefydlog. Trwy hyn, rydym eisiau annog penderfynyddion lleol i ystyried trais yn erbyn menywod a merched fel blaenoriaeth genedlaethol wrth bennu rhai lleol.

Rydym angen gwella'n hymateb i drais rhywiol ar y cyfan a sut ydym yn cefnogi darpariaeth gwasanaethau i ddioddefwyr trais rhywiol i sicrhau

fod ganddynt fynediad at gefnogaeth ddigonol.

Mae gwaith cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol, cynghorwyr trais domestig annibynnol, a chynghorwyr trais rhywiol annibynnol ar lefel leol yn effeithiol o ran diogelu dioddefwyr risg uchel a chefnogi dioddefwyr i gael mynediad at y cymorth a chyngor maent ei angen. Mae'r llywodraeth yn benderfynol y bydd yn arddangos pwysigrwydd darpariaeth barhaus y gwasanaethu hyn ar lefel leol trwy gyllid canolog parhaus.

Mae rhai gwasanaethau yn cael eu cyflawni'n well ar lefel genedlaethol gan fod hyn yn cyflawni gwell cysondeb ac arbedion maint. Mae gwasanaethau llinell gymorth, sy'n darparu cyngor i nifer o fenywod, merched a dynion, yn un enghraifft; fel y mae sicrwydd ansawdd cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol a darpariaeth llefydd hyfforddiant ar gyfer cynghorwyr camdriniaeth ddomestig annibynnol a chydlynwyr cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol i sicrhau y cyflawnir gwasanaeth yn gyson yn genedlaethol.

Mae heriau arbennig gyda darpariaeth gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig oherwydd costau uwch eu cyflawni mewn lleoliadau mwy diarffordd, natur wasgaredig cymunedau gwledig a nodweddion demograffig y boblogaeth wledig. Fodd bynnag, mae'n bwysig fod menywod a merched mewn ardaloedd gwledig yn cael mynediad at yr un gwasanaethau a'r rhai mewn trefi a dinasoedd, ac nad ydynt dan anfantais o broses comisiynu lleol nad yw'n cydnabod trais yn erbyn menywod a merched fel problem.

Rydym yn ymwybodol y gallai menywod sy'n ceisio lloches yn y Deyrnas Unedig fod wedi profi trais penodol i ryw ac/neu erledigaeth benodol

os nad oes digon o amddiffyniad yn eu gwlad wreiddiol. Mae system loches y Deyrnas Unedig yn ymroddedig i fod mor sensitif i ryw â phosibl, o'r pwynt na fydd unigolyn yn hawlio lloches i'r pwynt o symud neu integreiddio. Mae'r broses hon yn cynnwys ymgysylltu â phartneriaid ac adolygiad parhaus o'n gwasanaethau pennu, cadw a chefnogi lloches. Mae arweiniad a hyfforddiant yn delio â manylion megis arwyddocâd darparu cyfwelwyr o'r un rhyw ac amgylchedd cyfweld cysurol. Mae hefyd yn delio ag ymwybyddiaeth o drais penodol i ryw, megis llurguniad genitalia benywaidd, a thrais seiliedig ar 'urddas', a phwysigrwydd defnydd gwrthrychol o wybodaeth benodol i wlad.

Daw rhai menywod i'r Deyrnas Unedig ar fisa priodasol ac maent yn aml yn cael eu gorfodi i ffoi'r berthynas honno o ganlyniad uniongyrchol i drais domestig. Ein bwriad yw sicrhau fod menywod o'r fath a'u plant yn cael eu cefnogi wrth i'w hachos am ganiatâd amhenodol i aros yn y Deyrnas Unedig gael ei ddatblygu a'i ystyried. Mae angen i ni sicrhau bod y datrysiad yn ariannol bosibl ac yn gynaliadwy.

Mae hefyd yn bwysig ystyried anghenion penodol plant sy'n ddiodefwrwr trais rhywiol a domestig, sy'n aml yn wahanol i rai diodefwrwr sy'n oedolion. Mae gan awdurdodau lleol, a maes o law consortia comisiynu meddygon teulu, ddyletsywydd statudol i sicrhau eu bod yn diogelu a hyrwyddo lles pob plentyn (yn cynnwys diodefwrwr sy'n blant). Rydym angen eu helpu i ddeall y ffordd orau o wneud hyn.

Byddwn yn:

- darparu dros £28miliwn (cyfanswm) o gyllid Swyddfa Gartref sefydlog ar gyfer gwasanaetha arbenigol yn ystod y pedair blynedd nesaf, yn cynnwys darparu cyllid a chynghorwr i ardaloedd lleol i gefnogi swyddi cynghorwyr camdriniaeth ddomestig annibynnol, swyddi cynghorwyr trais rhywiol annibynnol a rôl cydlynwyr cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol. Byddwn hefyd yn parhau i ddarparu cyllid canolog ar gyfer sicrwydd ansawdd cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol a

llefydd hyfforddiant i gydlynwyr cynghorwyr camdriniaeth ddomestig annibynnol a chynadleddau asesiad risg amlasiantaethol i sicrhau cyflawniad cyson o wasanaeth yn genedlaethol;

- cynnal lefelau o gefnogaeth ariannol ar gyfer swyddogaethau cenedlaethol penodol yn cynnwys darparu dros £900,000 y flwyddyn dros y pedair blynedd nesaf i gefnogi llinellau cymorth cenedlaethol;
- sicrhau bod gwybodaeth ar ddarpariaeth gwasanaethau i fenywod a merched mewn ardaloedd gwledig, yn ogystal â threfol, ar gael i gomisiynwyr i ddarparu ymateb sy'n berthnasol lleol sy'n bodloni anghenion menywod a merched yn y ddwy gymuned;
- gan ddefnyddio elw o'r gordal diodefwrwr, datblygu model ariannu cynaliadwy ar gyfer canolfannau cefnogaeth trais rhywiol a datblygu canolfannau newydd ble mae eu hangen fwyaf Byddwn hefyd yn gweithio mewn partneriaeth â'r sector trais rhywiol i ddatblygu mecanwaith i ddarparu cyllid sefydlog;
- trwy ein hymateb i Adolygiad y Farwnes Stern i sut y delir â chwynion ynglŷn â thrais rhywiol yng Nghymru a Lloegr, sefydlu ein polisi ar fynediad at ganolfannau cyfeirio ymosodiadau rhywiol yn yr hirdymor;
- ariannu sefydlu'r Diploma yn Agweddau Fforensig a Chlinigol Ymosodiad Rhywiol i wella ansawdd darpariaeth gwasanaeth fforensig ar gyfer diodefwrwr trais rhywiol. Byddwn hefyd yn archwilio dichonoldeb trosglwyddo cyllid a chyfrifoldeb cyllidebol ar gyfer gwaith ymosodiad rhywiol fforensig gan yr heddlu i'r gwasanaeth iechyd;
- parhau i ddarparu cymorth i ddiodefwrwr priodi gorfodol ac ymarferwyr llinell flaen trwy'r Uned Priodi Gorfodol²⁹ a'i linell

²⁹ The Forced Marriage Unit is jointly funded by the Home Office and Foreign Office.

gymorth genedlaethol;

- parhau i weithio gydag unigolion yn ceisio lloches ar sail fesul achos, yn cynnwys dioddefwyr masnachu mewn pobl a dioddefwyr artaith, i sicrhau fod y broses yn sensitif i faterion penodol ryw;
- nodi datrysiad effeithiol a chynaliadwy i gefnogi menywod a'u plant sy'n dod i'r Deyrnas Unedig ar fisa priodasol ac sy'n cael eu gorfodi i ffoi'r berthynas honno o ganlyniad uniongyrchol i drais domestig profedig. Byddwn yn parhau i ariannu cymorth i ddiodeswyr yn y sefyllfa hon nes ein bod wedi nodi'r ffordd orau i symud ymlaen; a
- cymryd camau priodol i helpu awdurdodau lleol, a chonsortia comisiynu meddygon teulu maes o law, ystyried sut allant sicrhau y nodir, amddiffynnir ac y rhoddir cefnogaeth i ddiodeswyr sy'n blant sy'n briodol i'w hoed.

2.2 YMARFER A HYFFORDDIANT EFFEITHIOL

Byddwn yn helpu ardaloedd lleol i hysbysu a datblygu ymatebion lleol priodol i drais yn erbyn menywod a merched trwy ddarparu dulliau o rannu gwybodaeth ac ymarfer effeithiol. Byddwn yn sicrhau fod gan yr asiantaethau yr ydym yn gweithio â nhw'r hyfforddiant maent angen i gyflawni deilliannau effeithiol mewn taclo trais yn erbyn menywod a merched.

Fe wyddom y gall rhannu ymarfer effeithiol ddarparu hyder i ardal leol neu sefydliad pan fydd yn datblygu ei ymagwedd i daclo trais yn erbyn menywod a merched.

Mae gan rannu ymarfer effeithiol hefyd rôl bwysig wrth ddelio â materion yn ymwneud â menywod a merched o grwpiau bregus, megis menywod anabl; neu'r rhai sy'n amodol i gamdriniaeth y mae llai o ddealltwriaeth ohono a, gellid dadlau, sy'n cael ei drafod yn llai na phriodi gorfodol, trais seiliedig

ar 'urddas' a llurguniad genitalia benywaidd. Er enghraifft, bydd cofnodi'r materion hyn yn gywir ac asesiadau anghenion ar y cyd yn helpu awdurdodau lleol i adeiladu darlun o gyffredinrwydd trais yn eu hardal a'r ymateb gorau iddo.

Fe wyddom y gall menywod gydag anawsterau dysgu hefyd fod yn ddiodeswyr priodi gorfodol³⁰. Rydym angen Codi ymwybyddiaeth o hyn yn y cymunedau y gallai effeithio a gyda'r ymarferwyr ac asiantaethau sy'n delio â'r achosion a'r diodeswyr.

Mae llurguniad genitalia benywaidd yn fater cymhleth wedi ei wreiddio'n ddwfn yn niwylliannau cymunedau penodol. Fel nifer o faterion o'r fath, ni all un asiantaeth ei daclo ar ei ben ei hun. Mae'n fater sydd angen ymateb gan groestoriad o bartneriaid ac sydd, os yn bosibl, yn cynnwys y cymunedau dan sylw.

Ar y cyfan, bydd gennym rôl mewn meithrin ymarfer effeithiol. Er enghraifft, byddwn yn dod ag arbenigwyr mewn maes ynghyd i drafod a gweithio trwy faterion allweddol yr ydym am eu datrys. Yna byddwn yn defnyddio'r allbwn o'r trafodaethau hyn i ddatblygu ymarfer effeithiol y gall ardaloedd lleol eu defnyddio.

We will:

- cefnogi rhannu gwybodaeth ac ymarfer effeithiol yn y system gyfiawnder droseddol trwy rwydwaith o gydlynwyr arbenigol Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS). Bydd y cydlynwyr yn gyfrifol am weithredu polisi'r CPS yn lleol, gan gefnogi erlynwyr fel fo angen, a gweithio gyda gwasanaethau trais yn erbyn menywod a merched yn lleol;
- cymryd camau i sicrhau yr ystyrir materion yn ymwneud â chaniatâd a chyfrinachedd wrth rannu gwybodaeth fel hyn;

³⁰ Awgryma ymchwil a gyflawnwyd gan Ymddiriedolaeth Ann Craft 2009, wedi ei ariannu gan yr Uned Priodi Gorfodol trwy ei Gronfa Rhaglen Ddomestig, fod 45% o bobl ag anawsterau dysgu sydd â phrofiad o briodi gorfodol yn fenywod, mae 38% yn ddynion, ac ni ddatgelodd 17% o'r grŵp ymchwil eu rhyw.

- cynnal adolygiad o ganllaw statudol amlasiantaethol³¹ i ddelio â phriodi gorfodol er mwyn gwerthuso sut y mae wedi ei weithredu ar draws asiantaethau i nodi ymarfer effeithiol a meysydd posibl ar gyfer gwelliant;
- datblygu gwybodaeth ymarfer effeithiol a fydd yn amlygu meysydd sensitif mewn achosion o briodi gorfodol yn ymwneud â menywod a merched gydag anabledau dysgu a chynorthwyo gweithwyr proffesiynol i ddarparu ymatebion priodol i'w cefnogi; a
- datblygu canllawiau amlasiantaethol ar gyfer ymarferwyr i gynorthwyo atal digwyddiadau pellach o lurguniad genitalia benywaidd a sicrhau fod dioddefwyr a dioddefwyr posibl yn derbyn cefnogaeth briodol.

2.3 CYNALIADWYEDDY SECTOR

Mae sector wirfoddol a chymunedol menywod yn ymroddedig i'w rôl mewn amddiffyn menywod a merched rhag trais ac i ddarpariaeth gwasanaethau digonol a chyson i helpu dioddefwyr. Fel sector sy'n ddibynnol ar ystod o ffynonellau cyllid lleol, mae wastad wedi bod yn agored i amrywiaethau yn y cyllid hwnnw. Rydym eisieu gweithio gyda'r sector i helpu ei osod ar sylfaen ariannu mwy cynaliadwy.

Mae comisiynu ar y cyd, er enghraifft, yn un ffordd bwysig o wella gwasanaethau trwy gael gwared ar aneffeithlonrwydd a dyblygu. Mae adolygiad o wariant 2010 eisoes wedi amlygu syniadau i annog comisiynu ar y cyd, torri biwrocratiaeth a gwella atebolrwydd lleol. Er enghraifft, byddwn yn sefydlu cyllidebau cymunedol mewn 16 o ardaloedd lleol sy'n golygu y byddwn yn cronni cyllidebau adrannol ar gyfer teuluoedd gydag anghenion cymhleth i gael gwell canlyniadau. Byddwn yn cyflwyno'r modd hwn o weithio i bob ardal leol dros gyfnod yr adolygiad

³¹ Cyhoeddwyd yr arweiniad i asiantaethau dan y Ddeddf Amddiffyn rhag Priodi Gorfodol Sifil 2007 yn Nhachwedd 2008. Roedd yn sefydlu'r cyfrifoldebau strategol y mae'n rhaid i asiantaethau cyhoeddus eu hystyried er mwyn gwella'r modd y delir ag achosion o briodi gorfodol.

o wariant. Mae comisiynu ar y cyd hefyd yn bwysig yn y sector iechyd. Byddai byrddau iechyd a lles³² yn uno cynrychiolwyr etholedig, y GIG a chomisiynwyr awdurdod lleol a Gwyllo Iechyd Lleol i hyrwyddo gweithio mewn partneriaeth rhwng y GIG, gofal cymdeithasol, iechyd cyhoeddus a gwasanaethau lleol eraill a gwella atebolrwydd. Os y'i sefydlir, byddem am i fyrddau iechyd a lles ddarparu modd defnyddiol o ymgysylltu â chomisiynu lleol iechyd, gofal cymdeithasol a gwasanaethau iechyd ehangach o bosibl.

Bydd gwerth am arian yn ysgogydd allweddol yng nghomisiynu gwasanaethau. Mae'n bwysig nad yw'n cael ei ddehongli fel angen is sicrhau gwasanaethau am bris isel, oherwydd nid yw prisiau isel o reidrwydd yn golygu darpariaeth fwy effeithiol ac ansawdd gwasanaeth. Mae comisiynu deallus, sy'n talu sylw i anghenion a chyfleoedd lleol, yn un ffordd y gall ardaloedd lleol sicrhau eu bod yn comisiynu gwasanaethau sy'n briodol ac effeithiol.

Mae'n bwysig ein bod yn chwilio am fodolau a dulliau newydd i weithio sy'n helpu cefnogi cynaliadwyedd. Un model o'r fath yw bond effaith cymdeithasol sy'n gontract rhwng corff sector cyhoeddus a buddsoddwyr bond effaith cymdeithasol³³. Yn achos trais yn erbyn menywod a merched, fe allai hyn olygu bod llai o ddiodefwyr yn cael eu cyfeirio dro ar ôl tro i gynhadledd asesiad risg amlasiantaethol neu fod mwy o ddiodefwyr yn cael eu helpu i ailadeiladu eu bywydau a'u cynhyrchiant cymdeithasol yn llawn.

Enghraifft arall yw'r prosiect prawf Canolfan

³² Cyhoeddwyd yr arweiniad i asiantaethau dan y Ddeddf Amddiffyn rhag Priodi Gorfodol Sifil 2007 yn Nhachwedd 2008. Roedd yn sefydlu'r cyfrifoldebau strategol y mae'n rhaid i asiantaethau cyhoeddus eu hystyried er mwyn gwella'r modd y delir ag achosion o briodi gorfodol.

³³ Mae'r fenter yn cael ei phrofi ar hyn o bryd gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder i leihau aildrosedd gan y sawl sy'n gadael carchardai o garchar Peterborough. Trwy'r model, mae'r sector cyhoeddus yn talu am ddeilliannau positif yn unig, mae'r buddsoddwyr yn derbyn mwy o elw ariannol wrth i'r elw cymdeithasol wella, ac fe anogir darparwyr i arloesi er mwyn cyflawni'r deilliant gorau posibl.

Adnoddau Meywod³⁴ p sy'n brosiect dwy flynedd (Ebrill 2009 i Chwefror 2011) yn ymchwilio'n benodol i elw cymdeithasol ar fuddsoddiad ar gyfer sefydliadau menywod, yn cynnwys darparwyr gwasanaethau arbenigol i fenywod sydd wedi profi camdriniaeth rywiol a domestig. Byddwn yn defnyddio dysgu o'r gwaith hwn i helpu hysbysu comisiynu ar lefel lleol.

Byddwn yn:

- defnyddio casgliadau o ymgynghoriad Swyddfa Cydraddoldebau y Llywodraeth ar gynaliadwyedd yn y sector gwirfoddol trais yn erbyn menywod a merched i ystyried sut y gallwn ddatblygu llwyfan gadarn ar gyfer comisiynu gwasanaethau yn lleol. Byddwn yn rhoi ystyriaeth benodol i sut y gallai hyn, yn amodol ar ymgynghoriad diweddar, gael ei integreiddio gyda gwaith y byrddau iechyd a lles arfaethedig a sut y gallant gymryd cyfrifoldeb am gynhyrchu asesiad anghenion strategol ar y cyd;
- defnyddio ymarfer effeithiol i helpu ardaloedd lleol i ddeall comisiynu deallus a sut y gellir ei ddefnyddio i gefnogi gwasanaethau arbenigol i fenywod yn unig ble mae'r rhain yn bodloni'r angen lleol orau;

- archwilio a allai mentrau newydd megis bondiau effaith cymdeithasol ddarparu model da ar gyfer cyllid cynaliadwy tymor hirach yn y sector trais yn erbyn menywod a merched; a
- helpu comisiynwyr lleol i ddeall mantais gyffredinol buddsoddi yn y gwasanaethau hyn trwy ddefnyddio canlyniadau'r prosiect prawf Canolfan Adnoddau Menywod i gyfathrebu sut y gall hyn weithio.

ASTUDIAETH ACHOS – BRIGHTON A HOVE: MODEL COMISIYNU DEALLUS

Mae Partneriaeth Strategol Brighton a Hove, dan arweiniad cyngor y ddinas, yn trawsnewid trefniadau comisiynu ar y cyd er mwyn integreiddio gwybodaeth gynhwysfawr, a galluogi dilyn ymagwedd hirdymor a'r safbwynt mwyaf eang.

I wneud hyn mae'n cydbwysu anghenion, blaenoriaethau ac adnoddau i nodi deilliannau comisiynu ar y cyd sy'n cydnabod cyfraniad ac effaith gwahanol faterion ar ei gilydd. Mae comisiynu deallus yn cael ei brofi ar gyfer trais domestig, a bydd y dysgu o'r prawf hwn yn cael ei gymhwyso wrth ddelio â blaenoriaethau strategol eraill, yn cynnwys atal trais yn erbyn menywod a merched, diogelu a phryderon cyfiawnder troseddol.

Ym mis Medi, daeth trigolion lleol, goroeswyr, sefydliadau cymunedol a gwirfoddol a phartneriaethau ynghyd gyda phartneriaid statudol i ddatblygu a herio asesiad o anghenion yn adeiladol; adolygu pa mor dda mae anghenion yn cael eu bodloni, beth sydd angen newid, yn cynnwys sut y gall cymunedau ddelio'n well â thrais yn erbyn menywod eu hunain. Mae'r cynllun prawf yn gobeithio adeiladu sylfaenol o dystiolaeth i arddangos gwerth am arian a gwerth cymdeithasol ymyraethau lleol, a thrwy ymgysylltiad â goroeswyr i nodi a gosod cyfres o ddeilliannau ar y cyd yn y ddinas fydd yn ganolog i gynllun comisiynu ar y cyd mwy deallus ar gyfer gwasanaethau trais domestig yn 2011.

34 www.wrc.org.uk

3. GWEITHIO MEWN PARTNERIAETH

Erbyn 2015, ein huchelgais yw i fod wedi cefnogi'r cyhoedd, ardaloedd lleol a sefydliadau i gael mynediad at yr arfau a gwybodaeth maent angen i roi llais cryf i'w hunain gyda Chomisiynwyr yr Heddlu a Throseddau, strwythurau comisiynu newydd y GIG a chomisiynwyr gwasanaethau iechyd cyhoeddus a lles sydd i ddod. Byddwn yn darparu'r un wybodaeth i benderfnyddion lleol i'w helpu i ddeall cwmpas a maint trais yn erbyn menywod a merched yn eu hardaloedd lleol.

3.1 GWEITHIO GYDA SEFYDLIADAU SECTOR A CHYMUNEDAU

Mae llywodraeth y glymblaid yn ymroddedig i daclo trais yn erbyn menywod a merched, ond ni all y llywodraeth ddatrys y problemau hyn ar ei ben ei hun. Mae gan grwpiau sector cymunedol a gwirfoddol hanes arbennig o ran cyflawni cymorth a darparu llais cryf i ddiodefwyr. Hoffem weithio gyda phartneriaid lleol i'w helpu i weithio gyda llywodraeth leol a chenedlaethol i greu ymateb cryfach i fenywod a merched.

Mae sector y menywod wedi cydweithio i daclo trais yn erbyn menywod a merched erioed, ac i ddarparu datrysiadau ymarferol i gefnogi'r rhai sydd fwyaf ei angen. Maent yn arbenigwyr yn eu maes ac wedi bod yn siarad ar ran menywod a merched ers degawdau. Rydym eisiau adeiladu ar eu harbenigedd. A byddwn yn eu cefnogi yn hyn trwy ddarparu cyllid sefydlog dros y pedair blynedd nesaf.

Ond rydym yn gweithio mewn cyd-destun economaidd gwahanol iawn. Felly mae angen i ni fynd tu hwnt i'r cymorth ariannol ac edrych ar sut y galwn helpu sector y menywod i gael llais cryf ar lefel leol.

Bydd tryloywder gwybodaeth a data yn ganolog i helpu'r sector i gyflwyno'r ddatl yn lleol ar gyfer y flaenoriaeth o daclo trais yn erbyn menywod a merched.

Rydym eisiau i'r un wybodaeth ac arfau fod ar gael i Gomisiynwyr yr Heddlu a Throseddau ac eraill yn yr ardal leol er mwyn iddynt allu deall mynychder

trais yn erbyn menywod a merched eu hunain ac arddangos bod eu gweithredoedd yn cael effaith positif ar daclo'r drosedd hon.

Mae diodefwyr eu hunain yn gwybod beth sy'n ymateb effeithiol i rywun sydd wedi dioddef trais. Yr her i bawb yw i'w hannog i siarad, i wrando arnynt ac i ymateb yn effeithiol³⁵. Gall cymunedau helpu yn hyn o beth trwy gydnabod mater a chydweithio i ddelio ag o. Mae rhai mentrau cymunedol all feithrin y math hwn o gefnogaeth gyfun ac a fyddai hefyd â'r fantais o godi ymwybyddiaeth o drais yn erbyn menywod a merched yn fwy eang yn y gymuned:

- mae cyllidebu cyfranogol yn cynnwys pobl leol mewn penderfynu sut i ddyrannu rhan o'r gyllideb gyhoeddus i ddelio â mater penodol. Yn achos trais yn erbyn menywod a merched, bydd yn gyfle i'r cyhoedd glywed am angen lleol a gwasanaethau presennol, ac i benderfynu pa wasanaethau sector gwirfoddol a ddarperir yn eu hardal sy'n ateb yr angen lleol orau; ac
- ym mhob cymuned bydd yna fenywod a merched sydd wedi cael adferiad gwell o fod yn ddiodefwyr nag eraill mewn amgylchiadau tebyg. Mae hyfforddiant cymunedol yn annog y menywod hyn i gydweithio i nodi sut y gallant ddylanwadu ar y modd y cyflawnir gwasanaethau cefnogaeth lleol a gwella'r deilliant i fwy o ddiodefwyr.

³⁵ Cynhaliodd Comisiwn Cenedlaethol y Menywod 23 grŵp ffocws gyda 300 o fenywod i gasglu barn menywod. Mae'r adroddiad *Still We Rise* (2009) yn crynhoi'r casgliadau hyn http://www.wrc.org.uk/includes/documents/cm_docs/2010/s/still_we_rise_wnc_focus_groups_report_nov09.pdf

Mae'r ymagwedd hon yn cyd-fynd yn dda â'n hymroddiad i gefnogi sector wirfoddol a chymunedol menywod yn nhermau ei rymuso a'i gefnogi i ddylanwadu ar y broses o wneud penderfyniadau lleol.

Byddwn yn:

- cefnogi sefydliadau sector y menywod i gystadlu yn effeithiol i ddarparu gwasanaethau a gomisiynwyd yn lleol. Byddwn yn gwneud hyn trwy eu helpu i adeiladu sylfaen dystiolaeth effeithiol i ddylanwadu ar benderfyniadau lleol a thrwy eu helpu i ddeall sut y gallant gydweithio â sefydliadau eraill i gyflawni nod gyffredin;
- gweithio gyda'r heddlu ac eraill i sicrhau fod gan gymunedau lleol fynediad at yr wybodaeth, er enghraifft mapiau troseddau, maent angen i ddadlau dros wneud trais yn erbyn menywod a merched yn flaenoriaeth leol ac i ddal penderfynyddion yn atebol;
- sicrhau fod mesurau diogelwch wedi eu sefydlu i leihau'r risg o adnabod unigolion trwy roi'r wybodaeth ym mharth y cyhoedd;
- cefnogi datblygiad arf ar-lein i fod ar gael i ardaloedd lleol, comisiynwyr gwasanaeth a Chomisiynwyr yr Heddlu a throseddau i ddeall beth allai mynychder trais yn erbyn menywod fod yn eu hardal a beth allai'r lefel optimol o ddarpariaeth gwasanaeth i'w fodloni fod;
- gweithio gydag wyth ardal leol ar brosiect i archwilio sut y gellir cefnogi trais yn erbyn menywod a merched gan brosiectau cymunedol mewn ardaloedd lleol (cyllidebu cyfranogol a hyfforddiant cymunedol); a
- darparu'r ymarfer effeithiol sy'n dod o'r prosiectau hyn i ardaloedd lleol er mwyn iddynt allu penderfynu p'un a fyddai'r ymagweddau hyn yn gweithio iddynt neu a ellid eu mabwysiadu i'w hamgylchiadau lleol.

3.2 GWAITH RHYNGWLADOL

Mae trais yn erbyn menywod a merched y digwydd ym mhob gwlad ac mae'n fater sy'n croesi ffiniau. Rydym yn ymroddedig i weithio gyda'n partneriaid Ewropeaidd a Rhyngwladol i daclo hyn.

Nid yw taclo trais yn erbyn menywod a merched yn dod i ben ar ffiniau'r Deyrnas Unedig. Mae'r trais hwn yn atal cynnydd tuag at Golau Datblygu'r Mileniwm pan nad yw menywod yn gallu cyfrannu i gymdeithas ac elwa'n llawn o gyfleoedd iechyd, addysg, economaidd a gwasanaethau eraill oherwydd dioddefaint corfforol neu ofn o gael eu hymosod. Mae'r costau – yn uniongyrchol ac anuniongyrchol – hefyd yn hynod uchel i wledydd sy'n datblygu³⁶. Er enghraifft, mae Asiantaeth Cydweithredu Datblygu Rhyngwladol Sweden (SIDA)³⁷ wedi amcangyfrif fod cost trais seiliedig ar ryw yn Zimbabwe yn 2009 yn \$2biliwn.

Rydym yn cydnabod bod trais yn erbyn menywod a merched yn atal datblygiad yn y gwledydd tlotaf ble mae dioddefaint corfforol neu ofn ymosodiad yn golygu na all menywod a merched gyfrannu i gymdeithas ac elwa'n llawn o gyfleoedd iechyd, addysg, economaidd a gwasanaethau eraill. Mae llais menywod a merched ac, yn fwy cyffredinol, eu gallu i gyfrannu i'r broses wleidyddol, hefyd wedi ei gyfyngu.

Mae menywod a phlant wedi eu heffeithio yn anghymarus mewn sefyllfaoedd o wrthdaro ac yn dilyn gwrthdaro ble maent yn wynebu risg uchel o drais rhywiol. Defnyddir ymosodiadau treisiol yn gynyddol fel arf mewn rhyfel. Yng Ngorffennaf ac Awst 2010, fe adroddwyd dros 500 achos o drais yn nwyrain y Congo yn unig.

Mae agweddau cymdeithasol a diwylliannol dwfn

36 Mae costau uniongyrchol yn cynnwys gwasanaethau i drin a chefnogi menywod wedi eu cam-drin â'u plant ac i ddod â chyflawnwyr trais i gyfiawnder. Mae costau anuniongyrchol yn cynnwys colli gwaith a chynhyrchiant.

37 Gwasanaethau Rheoli Primson
www.primson.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1:welcome-to-primson&catid=1:about-us

a chyfiawnder troseddol gyda gogwydd rhywiol a mecanweithiau cyfiawnder anffurfiol yn golygu y bydd y rhan fwyaf o ddiodefwyr yn dioddef yn dawel heb fawr ddim neu ddim mynediad ar gyfiawnder, gofal na chefnogaeth. Ymhellach, mae'r sefydliadau sydd i fod i ddiogelu dinasyddion, megis yr heddlu a lluoedd arfog, yn aml yn gyflawnwyr camdriniaeth o'r fath.

Mae'r Confensiwn ar Ddileu pob Math o Wahaniaethu yn erbyn Menywod (CEDAW), cyfamodau hawliau dynol rhyngwladol eraill ac yn fwy diweddar Cynigion Cyngor Diogelwch y Cenhedloedd Unedig 1325 ac 1820 ar Fenywod, Heddwch a Diogelwch wedi gosod y sylfaeni ar gyfer ymdrechion y Cenhedloedd Unedig i wella amddiffyniad menywod a merched o fewn fframwaith rheolaeth cyfraith a pharch tuag at hawliau dynol.

Fodd bynnag, mae dealltwriaeth gynyddol ledled y gymuned ryngwladol na ddeliwyd yn ddigonol â thrais yn erbyn menywod a merched, yn cynnwys trwy raglenni datblygu, ac na thalwyd digon o sylw ar atal a thaclo achosion sylfaenol megis anghydraddoldeb rhyw.

Gan weithio gyda'n partneriaid yn fyw eang, gallwn wneud gwahaniaeth gwirioneddol i fenywod a merched y mae eu bywydau wedi eu difetha gan drais o'r fath. Rhan o'r gwaith hwn yw sicrhau fod cytundebau rhyngwladol yn cael eu cytuno, cadarnhau, gweithredu a chynnal. Mae hefyd yn ymwneud â pharhau gydag ysgogiad ein rhaglenni mewn gwledydd ac adeiladu sylfaen dystiolaeth gadarn ac arbenigedd i gefnogi ein gwaith.

Rydym eisoes yn blaenoriaethu gweithredu, trwy'n rhaglen gymorth, i daclo trais yn erbyn menywod a merched yn cynnwys gweithredu ymroddiad yr Adran dros Ddatblygu Rhyngwladol i brofi ymagweddau newydd arloesol i daclo trais yn erbyn menywod a merched.

Mae'n cefnogaeth barhaus ar gyfer ymatebion lleol, traws sector, gyda ffocws cynyddol ar atal a thaclo achosion sylfaenol megis anghydraddoldeb rhyw, ynghyd â phrosiectau unigol i ddelio â thrais

yn erbyn menywod a merched, yn codi proffil y materion hyn dramor.

ASTUDIAETH ACHOS – ADRAN DATBLYGU RHYNGWLADOL SIERRA LEONE: YMAGWEDD GYNHWYSFAWR I DDELIO Â THRAISYN ERBYN MENYWOD A MERCHED

Yn Sierra Leone, mae'r Adran Datblygu Rhyngwladol wedi mabwysiadu ymagwedd gynhwysfawr trwy raglenni parhaus i gefnogi cymdeithas sifil, datblygiad y sector gyfiawnder a'r sector diogelwch. Er enghraifft, trwy ariannu'r Pwyllgor Achub Rhyngwladol, maent wedi cefnogi datblygiad deddfwriaeth ar drais seiliedig ar ryw (diogelu), darpariaeth gwasanaethau meddygol a seicogymdeithasol i ddiodefwyr (ymateb), ac wedi chwarae rôl allweddol ar y Pwyllgor Cenedlaethol o Drais Seiliedig ar Ryw (partneriaeth, cynghreiriau, eiriolaeth). Mae cyflawniadau allweddol hyd yn hyn yn cynnwys cefnogi Llywodraeth Sierra Leone i sefydlu 40 o Uned Cefnogaeth Deuluol i ddarparu cyngor cyfrinachol ac effeithiol i fenywod a phlant sy'n ddiodefwyr troseddau rhyw.

Byddwn yn:

- parhau i roi cefnogaeth gref i weithrediad y Confensiwn ar Ddileu pob Math o Wahaniaethu yn erbyn Menywod (CEDAW) a'r Protocol Dewisol a chyfamodau hawliau dynol rhyngwladol eraill;
- gwthio'n rhyngwladol i wledydd gadarnhau neu gytuno i CEDAW a'r Protocol Dewisol;
- gweithio i sicrhau y sefydli fframweithiau hawliau dynol cadarn i ddilyn cynnydd gwledydd ar ymroddiadau rhyngwladol;
- parhau i fod yn ysgogydd i weithrediad Cynnig 1325 Cyngor Diogelwch y Cenhedloedd Unedig³⁸ ar Fenywod, Heddwch

³⁸ Mae Cyfamod Diogelwch 1325 y Cenhedloedd Unedig yn cydnabod fod menywod a merched yn arbennig o fregus mewn sefyllfaoedd o wrthdaro, ac yn cadarnhau eu rôl bwysig mewn atal gwrthdaro, datrysiad, sefydlu heddwch a llywodraethu. Yn cynnwys: Llwyfan Gweithredu Dakar; Datganiad a Llwyfan Gweithredu Beijing; Cynllun Gweithredu Affrica i Gyflymu Gweithrediad Llwyfannau Dakar a Beijing; Statud Rhufain y Llys Troseddol Rhyngwladol; Protocol i'r Siarter Affricanaidd ar Hawliau Dynol a Phobl ar Hawliau Menywod yn Affrica; ac ymgyrch Uno i roi Terfyn ar Drais yn erbyn Menywod Ysgrifennydd Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig

a Diogelwch a'i weithredu ar y tir mewn cyd-destunau o wrthdaro a sefydlogi trwy gynlluniau gweithredu gwlad dwyochrog, yn cynnwys hyrwyddo cyfranogiad menywod yn y broses wleidyddol a heddwch;

- parhau i weithredu, ac asesu cynnydd blynyddol, Cynllun Gweithredu Cenedlaethol y Deyrnas Unedig, sy'n cefnogi gweithrediad domestig Cynnig 1325 Cyngor Diogelwch y Cenhedloedd Unedig ac yn darparu'r momentwm i'r gwaith yr ydym yn wneud yn rhyngwladol;
- parhau i weithio gyda'n partneriaid rhyngwladol i gefnogi gweithredu ar ymroddiadau mewn cynlluniau gweithredu rhyngwladol eraill ar drais yn erbyn menywod a merched³⁹;
- parhau i roi cefnogaeth weithredol i rôl a chyfraniad Cyngor Ewrop wrth atal ac ymateb i drais yn erbyn menywod a merched, yn cynnwys trwy gymryd rhan mewn trafodaethau ar fandad Confensiwn Cyngor Ewrop ar Drais yn Erbyn Menywod a Thrais Doemstig⁴⁰;
- sefydlu tystiolaeth ar gyfer yr y gwyddom sydd yn gweithio mewn gwirionedd i leihau trais yn erbyn menywod a merched, cymryd camau i'w gyfathrebu a nodi bylchau gwybodaeth sydd angen ymchwil pellach;
- diffinio ymroddiadau clir, mesuradwy ar gyfer ein gwaith ar lefel gwlad ac adrodd ar effaith y rhain;
- penodi hyrwyddwr lefel uchel i arwain gwaith rhyngwladol y Deyrnas Unedig ar daclo trais yn erbyn menywod a merched. Bydd y rôl yn

cynnwys darparu cyfanrwydd a chydlyniad polisi ar draws San Steffan, a chynrychioli'r Cenhedloedd Unedig dramor; a

- cefnogi staff i ddatblygu eu harbenigedd i weithio ymhellach ar daclo trais yn erbyn menywod a merched ac i drosglwyddo eu gwybodaeth ar draws rhaglenni a sectorau gwlad. Bydd hyn yn cynnwys ffocws penodol ar fenywod mewn hyfforddiant gwrthdaro a diogelwch ar draws llywodraeth. Bydd hefyd yn adeiladu arbenigedd ar faterion rhyw mewn arbenigwyr sifiliad sicrhau fod pobl sydd â'r sgiliau i gefnogi menywod mewn gwrthdaro ar gael i fynd ar fyr rybudd i ardaloedd sydd angen sefydlogi.

ASTUDIAETH ACHOS – UCHEL GOMISIWN PRYDAIN, ISLAMABAD: GWLADOLION PRYDEINIG DRAMORYN CEFNOGI DIODDEFWYR PRIODI GORFODOL

Mae Uchel Gomisiwn Prydain yn Islamabad yn delio ag oddeutu dau draean o achosion yr Uned Priodi Gorfodol dramor. Cafwyd 105 o achosion ym Mhacistan yn 2009. Mae'r rhan fwyaf o ddiodeffwyr yn fenywod, ond mae tua 10-15% o achosion yn ymwneud â dynion ifanc.

Ers 2000, mae'r Uchel Gomisiwn wedi bod yn adeiladu perthynas gydag awdurdodau a sefydliadau anllywodraethol Pacistanaid i helpu'n ymateb i achosion. Mae'r ymagwedd bartneriaeth hon yn allweddol i ddarparu'r gwasanaeth gorau posibl i wladolion Prydeinig yn wynebu priodi gorfodol.

Maent yn mwynhau perthynas weithredol dda ag awdurdodau lleol ym Mhacistan ar y mater o briodi gorfodol. Mae'r Adran Gonsylaidd yn yr Uwch Gomisiwn yn achub diodeffwyr priodi gorfodol gyda chefnogaeth yr heddlu. Os yw'r diodeffydd yn barod i ddweud eu bod eisiau gadael gyda'r Uchel Gomisiwn a mynd yn ôl i'r Deyrnas Unedig, gallant gynnig cymorth a'u helpu i ddychwelyd adref. Mae'r gallu i ymateb i achosion yn gyflym ac yn hyblyg yn y modd hwn yn bwysig ac yn cyd-fynd â'r ymagwedd ble mae'r diodeffydd yn ganolog. Mae diodeffwyr sydd wedi eu hachub yn derbyn llety mewn lloches i fenywod sy'n cael ei redeg gan sefydliad anllywodraeth sy'n bartner. Yma gall y diodeffwyr aros mewn amgylchedd diogel a chefnogol a derbyn cynghori a sylw meddygol os oes angen wrth i ni wneud trefniadau i'w dychwelyd i'r Deyrnas Unedig.

39 Yn cynnwys: Llwyfan Gweithredu Dakar; Datganiad a Llwyfan Gweithredu Beijing; Cynllun Gweithredu Affrica i Gyflymu Gweithrediad Llwyfannau Dakar a Beijing; Statud Rhufain y Llys Troseddol Rhyngwladol; Protocol i'r Siarter Affricanaidd ar Hawliau Dynol a Phobl ar Hawliau Menywod yn Affrica; ac ymgyrch Uno i roi Terfyn ar Drais yn erbyn Menywod Ysgrifennydd Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig

40 Mae'r confensiwn hwn dan drafodaeth. Ei fwriad yw darparu mecanwaith Ewropeaidd i atal trais yn erbyn menywod, diogelu diodeffwyr trais a chosbi troseddwy'r. Ni fydd yn creu hawliau i unigolion y gellir eu gorfodi mewn llys yn y Deyrnas Unedig.

4. LLEIHAU RISG A DEILLIANNAU CYFIAWNDER

Erbyn 2015, ein huchelgais yw dod â mwy o droseddwy'r i gyfiawnder am droseddau yn erbyn menywod a merched. Byddwn yn gwneud hyn trwy well dealltwriaeth a gweithrediad trylwyr o'n grymoedd deddfwriaethol presennol a deall ble y gallai fod angen deddfwriaeth newydd. Ar lefel genedlaethol, byddwn wedi cymryd camau i sicrhau gweithrediad cyson yn y modd yr ydym yn rheoli'r lefel o risg mae dioddefwyr trais yn erbyn menywod a merched yn wynebu.

4.1 DEDDFWRIAETH A DEILLIANNAU CYFIAWNDER

Mae yna ystod o ddeddfwriaeth ar gael i daclo pob agwedd o drais yn erbyn menywod a merched ac i ddarparu amddiffyniad i ddiodefwyr y troseddau hyn. Mae'n bwysig ein bod yn deall sut mae'n cael ei ddefnyddio i ddiogelu a chael deilliannau cyfiawnder i ddiodefwyr cyn penderfynu a oes angen newid neu ddeddfwriaeth newydd.

Rydym wedi sefydlu'r ddeddfwriaeth ac eisiau sicrhau ei fod yn cael yr effaith yr ydym eisiau fel y bydd unrhyw ddeddfwriaeth newydd a gyflwynwn hefyd yn cael yr effaith yr hoffem weld. Bydd Adran 9 Deddf Trais Domestig, Troseddau a Dioddefwyr 2004 yn dod â gofyniad ar ardaloedd lleol i gynnal arolwg amlasiantaethol yn dilyn achos o ddynladdiad domestig oedolion i rym. Mae arolygon o'r fath yn arf dysgu ac ataliaeth effeithiol ar gyfer ardaloedd lleol ac rydym yn gweithio trwy oblygiadau hyn gyda'n partneriaid cyn gweithredu'r grym.

Rydym wedi gweithredu'r Ddeddf Cydraddoldeb 2010 o fis Hydref eleni. Yn rhan o'r Ddeddf, byddwn yn cyflwyno Dyletswydd Cydraddoldeb sector cyhoeddus newydd sy'n gofyn i gyrff sector cyhoeddus ystyried sut mae eu polisiau yn bodloni anghenion pawb sy'n defnyddio eu gwasanaethau. Bydd angen i gyrff cyhoeddus gyhoeddi data ar effaith eu gwaith. Bydd hyn yn cynnwys data perthnasol ar sut maent yn taclo trais yn erbyn menywod a merched a bydd yn golygu y gall y cyhoedd eu dal yn atebol.

Mae'r Ddeddf hefyd yn ei gwneud yn glir y gall

cydymffurfio â'r Dyletswydd Cydraddoldeb gynnwys corff cyhoeddus yn cyflawni gwasanaethau sydd wedi eu targedu'n benodol at grwpiau penodol⁴¹. Fel gyda'r Dyletswydd Cydraddoldeb Rhyw presennol (a fydd yn parhau'n weithredol hyd at Ebrill 2011), nid oes unrhyw beth yn y Ddeddf sy'n atal corff cyhoeddus rhag darparu gwasanaethau arbennig i grwpiau penodol, os oes tystiolaeth bod angen amdanynt. Mae'n bwysig fod ardaloedd lleol yn deall fod hyn yn golygu y gallant ddatblygu gwasanaethau i gefnogi dioddefwyr trais yn erbyn menywod a merched ble sefydlir angen.

Efallai y bydd dioddefwyr trais domestig angen eu hamddiffyn ar unwaith rhag y cyflawnwr wrth iddynt ystyried eu dewisiadau diogelwch mwy hirdymor. Gallai gorchmynion amddiffyn a gwaharddebau eu helpu yn hyn o beth ac rydym angen sicrhau fod y grymoedd sifil yr ydym wedi sefydlu yn darparu'r cymorth hwn.

Rydym yn cydnabod y dylai dioddefwyr trais domestig dderbyn cefnogaeth ariannol pan fydd perthynas ymosodol yn dod i ben. Efallai y bydd menywod yn y sefyllfa hon angen sicrhau eu cefnogaeth ariannol ac o bosibl rhai eu plant. Rydym yn ystyried pa fesurau allwn eu gweithredu i'w helpu i wneud hyn.

Mae'n bwysig fod ein gwaith ar drais domestig yn cwmpasu pawb sydd angen cefnogaeth.

Rydym yn cydnabod y gallai'r diffiniad presennol

⁴¹ Page 106 of the Explanatory Notes to the Equality Act give the following example: 'The duty could lead a local authority to provide funding for a black women's refuge for victims of domestic violence, with the aim of advancing equality of opportunity for women, and in particular meeting the needs of women from different racial groups'.

o drais domestig⁴² eithrio rhai dioddefwyr iau a bod angen deall sut y gallai ei adolygu effeithio ar ymarfer presennol yr heddlu ac awdurdodau eraill.

Gall achosion yn ymwneud â stelcio ac aflonyddu fod yn anodd i'w herlyn ac, oherwydd eu natur, yn debygol o fod angen ymdriniaeth ofalus yn arbennig o ran gofal o'r dioddefydd. Mae'n bwysig fod pob asiantaeth yn cydweithio'n agos i sicrhau y cesglir y dystiolaeth orau i'w gyflwyno i'r llys. Rydym wedi cyhoeddi canllaw newydd i erlynywyr ac yn gweithio i sicrhau fod dioddefwyr sy'n cael eu cyfeirio o'r llinell cymorth stelcio genedlaethol yn derbyn arweiniad a chymorth priodol gan swyddogion arbenigol yr heddlu.

Ledled y System Gyfiawnder Troseddol rydym yn ymroddedig i wella cyfathrebu gyda dioddefwyr trais yn erbyn menywod a merched i gryfhau'r lefel o ymddiriedaeth yn y system ac i leihau erledigaeth fynych. Er enghraifft, yn dilyn argymhellion gan y Farwnes Stern, rydym yn gweithio ledled y system gyfiawnder droseddol i nodi dulliau o wella cyfathrebu gyda dioddefwyr trais⁴³.

Ar hyn o bryd mae yna 141 o Systemau Llys Trais Domestig yn genedlaethol. Maent yn cynrychioli ymagwedd partneriaeth i drais domestig gan yr asiantaethau cyfiawnder troseddol, ynadon a gwasanaethau cefnogaeth arbenigol i ddiodeffwyr i ddarparu ffordd arbenigol o ddelio ag achosion o drais domestig mewn llysoedd ynadon. Y nod yw cydweithio i nodi, dilyn ac asesu risg achosion trais domestig ac i gefnogi dioddefwyr trais domestig trwy'r broses gyfiawnder.

Byddwn yn:

- monitro darpariaethau deddfwriaethol

42 Currently: 'Any threatening behaviour, violence or abuse between adults who are or have been in a relationship, or between family members. It can affect anybody regardless of their gender or sexuality. The violence can be psychological, physical, sexual or emotional. It can include 'honour' based violence, female genital mutilation and forced marriage'.

43 Recommendation 15: Baroness Stern's Review into how rape complaints are handled by public authorities in England and Wales (2010) available at www.equalities.gov.uk/PDF/Stern_Review_acc_FINAL.pdf

perthnasol, megis y rhai'n delio â throseddau aflonyddu, a'r defnydd o orchmynion ataliol ac i gadw rhag ymyrryd i sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol;

- gweithredu adran 9 y Ddeddf Trais Domestig, Troseddau a Dioddefwyr 2004 yng ngwanwyn 2011;
- dod â'r Ddyletswydd Cydraddoldeb sector cyhoeddus i rym yn Ebrill 2011⁴⁴;
- profi a gwerthuso gorchmynion amddiffyn trais domestig⁴⁵ yn llawn yn Wiltshire, Gorllewin Mercia a Manceinion am 12 mis o Fehefin 2011;
- archwilio gydag arbenigwyr ac ymarferwyr beth wy'r ffordd orau o gyflwyno darpariaethau Deddf Diwygio Lles 2009 sy'n caniatáu i ddiodeffwyr trais domestig hawlio oedi awtomatig o 13 wythnos ar weithgaredd chwilio am swydd Lwfans Ceisio Gwaith i'w galluogi i sefydlogi eu sefyllfa cyn chwilio am waith;
- ystyried yr achos dros weithredu Adran 60 Deddf Cyfraith Teulu 1996 i alluogi trydydd parti i ganiatáu i 'unigolyn rhagnodedig' wneud cais i'r llys sifil am ataliad trais domestig ar ran rhywun arall;
- ymgynghori ar adolygu'r diffiniad presennol o drais domestig i gynnwys dioddefwyr iau;

44 The general duty will require public bodies to have due regard to the need to: eliminate unlawful discrimination, harassment, and victimisation; advance of equality of opportunity; and foster good relations. Underpinning the general duty, public bodies will be bound by various specific duties, including a requirement to set one or more specific equality-related objective, and to publish (a) data and other information relevant to their performance against the general duty; (b) details of any assessments they made of the impact of their policies on equality issues; and (c) details of engagement they undertook with relevant parties about their equality data and objectives.

45 In certain defined circumstances the police will be able to apply to the courts for a Domestic Violence Protection Order (DVPO) to exclude a perpetrator from the family home for up to 28 days. DVPOs were a recommendation in Chief Constable Brian Moore's review *Tackling Perpetrators of Violence Against Women and Girls* published in 2009 (currently no web link available).

- cydweithio'n agos â Chymdeithas Prif Swyddogion yr Heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron i sicrhau y rhennir ymarfer effeithiol parthed stelcio rhwng pob heddlu ac ardal ranbarthol y gwasanaeth erlyn;
- gweithredu i ddilysu sut y cynhelir erlyniadau trais yn erbyn menywod a merched. Trwy hyn, byddwn yn annog ymarfer effeithiol a mynediad ar gefnogaeth i sicrhau bod pob dioddefydd sy'n adrodd ar y math hwn o drais yn cael eu trin â pharch ac urddas; ac
- adolygu'r canllaw presennol ar gyfer Systemau Llys Trais Domestig i sicrhau eu bod yn bodloni anghenion ardaloedd lleol allai fod eisiau sefydlu neu gynnal un 'r llysoedd hyn.

ASTUDIAETH ACHOS – GORLLEWIN MERCIA, GOGLEDD CYMRU A CUMBRIA: GWASANAETH ERLYNY GORON (CPS) – PANELI CRAFFU TRAISYN ERBYN MENYWOD

Mae Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS) wedi sefydlu Paneli Craffu Trais yn Erbyn Menywod yng Ngorllewin Mercia, Gogledd Cymru a Cumbria. Daw'r paneli ag aelodau o'r Sector Wirfoddol a Chymunedau i mewn i'r CPS, ynghyd â chyfreithwyr y CPS a chyngorwyr annibynnol i gyd-adolygu a chraffu detholiad ar hap o achosion trais yn erbyn menywod sydd wedi eu cwblhau (yn cynnwys trais domestig, treisio ac ymosodiadau rhywiol).

Pwrpas y cyfarfodydd Panel hyn yw gofyn i'r sector gwirfoddol a chymunedol beth allai'r CPS fod yn wneud yn well er mwyn gwella'r modd y delir â'r achosion hyn a'u deilliannau. Mae'r Paneli hefyd yn codi ymwybyddiaeth i'r System Gyfiawnder Troseddol ac yn gwella hyder yn y penderfyniadau a wna ac felly'n annog dioddefwyr a thystion i adrodd ar ddigwyddiadau. Mae cydweithio'n agos â'r sector gwirfoddola chymunedol yn y craffu hwn wedi helpu'r CPS i weithio tuag at flaenoriaethau lleol.

Mewn arolwg y llynedd, awgrymodd 98% o weithwyr cymunedol eu bod yn teimlo fod y CPS yn gwrando ar eu barn ac roedd 78% yn hyderus y byddai argymhellion a wnaed gan y Panel yn cael eu gweithredu gan y CPS yn y dyfodol. Mae'r Paneli hefyd yn darparu'r CPS â mewnwleidiad gwerthfawr i'r materion sy'n wynebu dioddefwyr wrth iddynt fynd trwy'r system gyfiawnder droseddol. Mae hyn wedi galluogi erlynwyr a swyddogion gofal tystion i fod yn fwy sensitif i'w hanghenion a darparu gwell cefnogaeth i'w galluogi i roi tystiolaeth o well ansawdd a hybu'r rhagolygon o ddod â throseddwyr i gyfiawnder.

4.2 LLEIHAW'R RISG I DDIODDEFWYR A CHEFNOGI TROSEDDWYR SY'N FENYWOD

Byddwn hefyd yn adolygu ein rheolaeth risg a phrosesau diogelu eraill, yn arbennig ar gynadleddau asesiad risg amlasiantaethol, i sicrhau eu bod yn diogelu dioddefwyr risg uchel trais domestig. Byddwn hefyd yn ystyried sut y gallwn gynnig cefnogaeth well i droseddwyr sy'n fenywod a ddioddefodd drais i symud allan o gylch o droseddu.

Rydym wedi gweld cynnydd uchel yn ystod y blynyddoedd diweddar ym mhoblogaeth carchardai menywod. Mae achosion sylfaenol troseddau gan fenywod fel arfer yn cynnwys caethiwed i gyffuriau ac alcohol, lefelau uchel o broblemau iechyd meddwl a hanes o drais a chamdriniaeth rhywiol.

Mae dewisiadau amgen i garcharu yn un ffordd o gefnogi menywod sy'n droseddwyr. Er enghraifft, mae Prosiectau Cymunedol Menywod neu Siopau Un Stop yn fan canolog ble gall menywod sydd yn y system gyfiawnder droseddol gael mynediad at gefnogaeth ar unrhyw adeg. Darperir cefnogaeth mewn sawl maes, yn cynnwys: llety, iechyd, plant a theuluoedd, cyllid, budd-dal a dyled. Rhoddir cefnogaeth hefyd i fenywod sydd wedi eu cam-drin, treisio neu wedi profi trais doemstig⁴⁶.

Rydym wedi datblygu cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol i asesu anghenion dioddefwyr risg uchel o drais domestig ac i sefydlu gweithredoedd i leihau'r risg honno. Erbyn hyn mae yna dros 240 o gynadleddau asesiad risg amlasiantaethol yng Nghymru a Lloegr. Rydym angen deall yn well pa mor effeithiol yw'r broses hon o ran diogelu dioddefwyr trais yn erbyn menywod a merched ac a oes meysydd ble gallwn wella'n hymagwedd.

Byddwn yn:

- parhau darpariaeth o dros £10 miliwn

⁴⁶ 29 projects funded by the Ministry of Justice with the addition of a further seven through the Women's Diversionary Fund jointly funded by the Ministry of Justice and the Corston Independent Funders Coalition.

mewn cyllid tan fis Mawrth 2011 i ddatblygu rhwydwaith o opsiynau amgen cymunedol effeithiol i garchariad gyda'r nod o daclo'r rhesymau sylfaenol dros droseddu a bodloni anghenion menywod bregus;

- i gynnal arolwg o gynadleddau asesiad risg amlasiantaethol a'r broses er mwyn gwella'n dealltwriaeth o sut maent yn gweithio a meysydd datblygu posibl;
- ystyried, yn rhan o'r broses arolwg, yr achos dros roi cynadleddau asesiad risg amlasiantaethol ar sail statudol; ac
- edrych ar sut y gellir defnyddio ymagwedd amlasiantaethol megis strwythur y cynadleddau asesiad risg mewn achosion o drais rhywiol.

